

Förskolans läroplan 2016

ÅBO STAD

1. Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen

1.1 Grunderna för förskoleundervisningens läroplan

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan är en nationell föreskrift utfärdad av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om grundläggande utbildning¹, utifrån vilken den lokala läroplanen för förskoleundervisningen ska utarbetas och förskoleundervisningen genomförs. Beredningen av läroplansgrunderna regleras främst av lagen och förordningen om grundläggande utbildning och av statsrådets förordning som fastställer målen för förskoleundervisningen². Syftet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan är att främja att en högklassig och enhetlig förskoleundervisning förverkligas i hela landet. Utgångspunkt för revideringen av grunderna är de utmaningar som förändringarna i barnens uppväxtmiljö och förskolans verksamhetsmiljö ställer i dag och i framtiden. Grunderna har beretts i brett samarbete utgående från de senaste resultaten från forskning och utvecklingsarbete. I grunderna för läroplanen fastställs målen och det centrala innehållet i förskoleundervisningen, samarbetet mellan vårdnadshavarna och förskolan samt principerna för elevvård och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendets³. Förskoleundervisningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran, där målen inom olika delområden är relaterade till varandra och formar grunden för verksamhetskulturen. Grunderna för förskoleundervisningens läroplan innehåller därför också texter som klargör målen för förskoleundervisningen. Grunderna för förskoleundervisningens läroplan innehåller hänvisningar till lagstiftningen. Syftet med hänvisningarna är att förtydliga sambandet mellan läroplansgrunderna och lagstiftningen. Avvikande från lagarna som reglerar förskoleundervisningen används i grunderna för förskoleundervisningens läroplan benämningen barn i stället för elev, stöd för växande och lärande i stället för stöd för lärande och skolgång, och elevvård i stället för termen elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård.

1.2 Den lokala läroplanen och utvecklandet av den

Anordnaren av förskoleundervisning ansvarar för att utarbeta en lokal läroplan för förskoleundervisningen och för att utveckla den.⁴ I den lokala läroplanen bestäms utifrån de nationella grunderna för förskoleundervisningen om det fostrande arbetet, undervisningen, elevvården, samarbetet med vårdnadshavarna samt om den övriga verksamheten och dess genomförande. Läroplanen ska utarbetas så att den beskriver, styr och stödjer anordnandet planer som anknyter till stöd för barnets växande och lärande¹² ska utarbetas utgående från den gemensamma läroplanen. Anordnaren av förskoleundervisning har som uppdrag att utvärdera sin förskoleundervisning och dess effekt och delta i extern utvärdering av sin verksamhet. Syftet med utvärderingen är att utveckla kvaliteten på förskoleundervisningen och förbättra förutsättningarna för barnets lärande¹³. Uppföljning och utvärdering av den lokala läroplanen och den årliga plan som preciserar läroplanen är en del av utvärderingsuppdraget och utvecklingsarbetet. Utöver den information som anordnaren av förskoleundervisning och förskole-enheterna ger kan även resultaten av nationella utvärderingar och utvecklingsprojekt användas vid utvärderingen av förskoleundervisningen. En konstruktiv och öppen självvärdering främjas av samarbete med andra aktörer. Ändringar i läroplansgrunderna förutsätter att motsvarande ändringar görs i den lokala läroplanen och omsätts i praktiken. Anordnaren av förskoleundervisning kan också granska sin läroplan och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet utifrån lokala behov och genom att utnyttja resultaten från utvecklingsarbetet.

1.3 Centrala beslut i den lokala läroplanen

Från och med augusti 2016 kommer Wilma, skolans digitala kommunikationskanal, att användas även i förskolan. Via Wilma kan personal och föräldrar hålla kontakt. I Wilma finns alla de blanketter som gäller barnets växande och lärande.

Den lokala läroplanen utarbetas på svenska. Läroplanen är gemensam för alla svenskspråkiga förskolenheter. Den beaktar enheternas egna verksamhetsformer och finns tillgänglig på Åbo stads webbsida. Personalen har deltagit i möten, skolningar och diskussioner angående läroplanen. Vårdnadshavarna har haft möjlighet att ge sina åsikter angående läroplanen på Åbo stads webbsida och via enkäter. Personalen har intervjuat barnen, dokumenterat och tagit deras åsikter i beaktande. De enheter som har daghemsgrupper, har använt planen för småbarnsfostran som stöd i läroplansarbetet. Personalen har deltagit i gemensamma fortbildningar med den grundläggande utbildningen. Representanter från de olika förskolenheterna har regelbundet träffats för att bereda och utarbeta läroplanen. Vårdnadshavare informeras om läroplanen på föräldramöten och har möjlighet att följa med och kommentera på webben. Läroplanen revideras årligen av förskolans personal.

2. Förskoleundervisningens uppdrag och

allmänna mål

Förskolan är en viktig tidsperiod i barnets liv. Förskoleundervisningen ska planeras och genomföras så att barnen har möjlighet att bli inspirerade, experimentera och att lära sig nytt. Barnens utveckling inom de olika kunskaps- och färdighetsområdena breddas genom att de agerar och är aktiva och leker i mångsidiga lärmiljöer. I förskoleundervisningen ska barnen ges tillfälle att kommunicera på olika sätt och att stärka sina sociala färdigheter. Målet är att barnen lär sig att värdesätta att alla människor är likvärdiga och att de själva är unika. Småbarnspedagogiken inklusive förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling och lärande bilda en logiskt framskridande helhet som lägger grund för ett livslångt lärande. Förskoleundervisningens centrala uppdrag är att främja barnets förutsättningar att växa, utvecklas och lära sig. Undervisningen ska utgå från barnet. Undervisningens uppdrag är att stärka barnets positiva självbild och uppfattning om sig själv som lärande individ. Förskoleundervisningen ska utvecklas enligt principen om inkludering. Förskoleundervisningen har stor betydelse när det gäller att på ett tidigt stadium upptäcka behov av stöd för växande och lärande, att ge stöd och samtidigt förebygga svårigheter.

2.1 Förpliktelser som styr förskoleundervisningen

Vårdnadshavaren ska se till att barnet deltar i förskoleundervisningen eller annan verksamhet genom vilken målen för förskoleundervisningen uppnås¹⁵. Kommunen är skyldig att ordna förskoleundervisning för barn som bor inom kommunen året innan läroplikten börjar. Förskoleundervisningen kan ordnas i daghem och i skolor. Förpliktelserna som styr förskoleundervisningen grundar sig på Finlands grundlag, lagen och förordningen om grundläggande utbildning och statsrådets förordning som utfärdats med stöd av den, elev- och studerandevårdslagen¹⁷ samt på grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person¹⁸. Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då undervisningen ordnas. Sådana är bland annat lagen om likabehandling¹⁹, jämställdhetslagen²⁰, Europakonventionen om mänskliga rättigheter²¹ och FN:s konvention om barnets rättigheter²². I förskoleundervisningen är undervisningsspråket antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen ges på något annat språk än de som fastställs i lagen om grundläggande utbildning, om det inte äventyrar barnens möjligheter att följa med undervisningen²³. Om detta bestäms närmare i kapitel 4.4. Enligt lagen om grundläggande utbildning är målet för förskoleundervisningen att stödja barnens utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar och att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet²⁴. Målet för förskoleundervisningen är enligt lagen att som en del av småbarnspedagogik förbättra barnens inlärningsförutsättningar. Förskoleundervisningen ska också främja bildning och jämlikhet och undervisningen ska ges på tillräckligt lika villkor i hela landet. Målen för undervisning och fostran beskrivs närmare i statsrådets förordning²⁵. Förskoleundervisningen omfattar i allmänhet ett läsår²⁶ och ska ges under minst 700 timmar. För barn som omfattas av förlängd läroplikt beskrivs alternativen i kapitel 5.5. Förskoleundervisningen ska ordnas så att barn som deltar i förskoleundervisning har möjlighet att använda andra tjänster inom småbarnspedagogiken²⁸. Förskoleundervisningen ska genomföras enligt en lokal läroplan som utarbetats utgående från grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Förskoleundervisningen ska på ett positivt sätt ta hänsyn till barnens olika språkliga, kulturella och religiösa bakgrund eller åskådning. Barnens åsikter ska beaktas och utvecklingen av deras identitet stödjas. I lagstiftningen som berör förskoleundervisningen betonas vårdnadshavarnas delaktighet²⁹. Vårdnadshavarna har rätt att få information om förskoleundervisningens mål och verksamhet redan innan anmälan till förskoleundervisningen sker och om sitt barns förskoledag under året i förskolan. Vårdnadshavarnas åsikter och den information och respons som de ger ska beaktas när man utvecklar förskoleundervisningen. Förskoleundervisningen, läromedlen och redskapen som används i undervisningen samt behövlig elevvård är avgiftsfria³⁰. Barnen ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad. Barn som deltar i förskoleundervisning har rätt till en trygg och säker studiemiljö. Tryggheten och säkerheten ska beaktas i lärmiljöerna och i all verksamhet i förskolan. En verksamhetskultur som bygger på ömsesidig respekt och omsorg och lärmiljöer som lämpar sig för förskoleundervisningen skapar goda förutsättningar för att barnen ska känna sig trygga och säkra. Trygghets- och säkerhetsfrågor beskrivs närmare i kapitlen 3 och 6. Vid anordnandet av undervisning ska dessutom beaktas föreskrifter om arbetarskydd, användning av person-uppgifter, offentlighet och integritets skydd samt föreskrifter om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. I förskoleundervisningen kan fostrande samtal och disciplinära åtgärder som nämns i lagen om grundläggande utbildning³³ användas på ett för förskoleundervisningen anpassat sätt. Utbildningsanordnaren ansvarar för uppgörandet av den plan som lagen förutsätter. Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller utgöra en skild plan. Kommunen eller en anordnare som beviljats tillstånd att ordna förskoleundervisning kan köpa förskoletjänsterna av en offentlig eller privat serviceproducent. Utbildningsanordnaren ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de lagar som gäller förskoleundervisning, tillståndet att ordna förskoleundervisning och enligt föreliggande läroplansgrunder.

Den svenskspråkiga förskoleverksamheten i Åbo sker i kommunal regi. Det finns tre förskolenheter; Braheskolans förskola, Cygnaeus förskola och Sirkkala förskola. Alla förskolenheterna är verksamma i skolorna eller i anslutande till skolorna. Kompletterande dagvård ordnas i samma utrymmen. Att stärka och uppmuntra det svenska språket genomsyrar hela förskolans verksamhet.

2.2 Förskoleundervisningens uppdrag under lärtiden

Det är viktigt att småbarnspedagogik, förskoleundervisningen som ingår i den, och den grundläggande utbildningen bildar en helhet som framskrider på ett logiskt sätt med tanke på barnens växande och lärande. Utgångspunkten för en högklassig helhet är att lärarna och den övriga personalen känner till de olika etapperna under lärtigen samt de centrala mål, särdrag och metoder som anknyter till dem. För att barnens växande och lärande ska fortlöpa smidigt, ska övergångarna planeras och utvärderas gemensamt på det sätt som beskrivs i kapitel 3.3. Undervisningspersonalen och den övriga personalen ska samarbeta med vårdnadshavarna under alla etapper av barnens lärtig. Målet är att varje barns lärtig fortlöper smidigt från småbarnspedagogik till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen utgående från barnets behov. För att målet ska nås är det viktigt med en systematisk ledning av personalens samarbete och kompetens både på förskolenheterna och på anordnarnivå. Förskoleundervisningen har i enlighet med statsrådets förordning³⁵ som särskilt mål att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens förutsättningar för utveckling och lärande samt att stärka barnens sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva upplevelser av lärande. I förskoleundervisningen ska pedagogiska metoder som lämpar sig för småbarnspedagogik användas och barnens intressen respekteras när undervisningen ordnas. Olika former av lek ska ständigt ingå i förskoleundervisningens verksamhet. Vårdnadshavarna är viktiga samarbetsparter vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Stödet för växande och lärande samt elevvården ordnas vid behov genom sektorövergripande samarbete. Förskoleundervisningen är målinriktad verksamhet. Målen för undervisningen fastställs enligt grunderna för läroplanen och den lokala läroplan som utarbetats utgående från läroplansgrunderna. Läroplanen ska inte fastställa gemensamma mål för barnens lärande. Individuella mål främjar barnens växande och lärande, och därför ska läraren diskutera varje barns individuella behov, önskemål och mål för lärandet med barnet och barnets vårdnadshavare. Förskolepersonalen ska planera undervisningen och utveckla lärmiljöerna utgående från dessa behov och önskemål. För att göra lärandet ännu mer målinriktat, kan läraren för varje barn utarbeta en plan för barnets lärande tillsammans med barnet och vårdnadshavaren. En plan för barnets lärande ska alltid utarbetas ifall barnet får intensifierad stöd. För barn som omfattas av särskilt stöd ska en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) utarbetas. I förskoleundervisningen ska varje barns fysiska, psykiska och sociala utveckling samt utvecklingen av kunskaper och färdigheter följas upp och stödjas. Målet är att samtidigt förebygga eventuella svårigheter. Barnets jaguppfattning ska stärkas med hjälp av uppskattande kommunikation, mångsidiga inlärningsupplevelser och uppmuntrande respons. Under förskoltiden ska barnen få bekanta sig med den närmaste omgivningen, dess natur och den mångfald av människor som bor där. Lek och fantasi har stor betydelse när barnen lär sig nya kunskaper och färdigheter. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen tillfällen att kommunicera, uttrycka sig på olika sätt och få nya upplevelser. Tillsammans ska man i olika lärmiljöer bekanta sig med saker som intresserar barnen. Det ger barnen möjligheter att få vänner, att känna glädje över sitt lärande och att bli intresserade av nya saker. När vårdnadshavaren anmält sitt barn till förskolan, är utgångspunkten att barnet deltar i all verksamhet. Utbildningsanordnaren beslutar och informerar vårdnadshavaren om förfaringssätt gällande anhållan om befrielse på grund av barnets sjukdom eller annan orsak. Vårdnadshavaren, läraren och den personal som medverkar i anordnandet av förskoleundervisningen bär gemensamt ansvar för att förskolebarnen regelbundet deltar i förskoleundervisningen.

Förskoleundervisningen är en helhet som stöder och följer barnets utveckling, Undervisningspersonal och föräldrar samarbetar med tanke på barnets individuella lärtig.

Som grund för föräldrasamtal i förskolan, används ”Uppföljning av barns växande och lärande” -blanketten.

I förskolan får barnet stöd i sitt lärande. Stor vikt sätts på den fysiska, psykiska, språkliga och sociala utvecklingen. Leken genomsyrar all verksamhet i förskolan. Genom leken utvecklar barnet sin fantasi, tillägnar sig ny kunskap och stärker sin förmåga till samarbete och förståelse för andra människor.

Fysiskt:

- Gymnastik och lek, både inom- och utomhuslek, promenader, utflykter.

Psykiskt:

- Genom växelverkan, samtal med barnet, via lek och observation.
- Barnet blir hörd och får stöd av en vuxen med problemlösning.
- Sensitivt och lyhört bemötande av varandra.

Språkligt:

- Samtal, sånger, musik, rytm, rim o ramsor, sagor och berättelser.
- Barnet utvecklar sina språkliga färdigheter genom att uttrycka sig och bli hörd.

Socialt:

- Barnet utvecklas socialt genom att umgås med andra, både barn och vuxna.
- De vuxna i förskolan stöder och hjälper barnet med konflikthantering och växelverkan.
- Barnet uppmuntras till att umgås både i större och mindre grupper.

Förskoleundervisningen är obligatorisk. Det är vårdnadshavarnas skyldighet att anmäla barnet till förskoleundervisningen. I Åbo sker anmälan elektroniskt i januari. Förskola och skola har samma upptagningsområde. Bostadsadressen bestämmer till vilken förskola barnet hör till.

Det svenska språket samt den finlandssvenska kulturen lyfts fram i förskoleundervisningen. Förskolepersonalen träffas regelbundet och utvärderar och planerar verksamheten, så att alla förskolegrupper har likvärdiga mål och likvärdig undervisning. Evenemang och gemensamma aktiviteter ordnas med tanke på kommande skolklasser och klassindelningar. Förskolans uppgift är att uppmuntra och stöda barnens glädje för inläring och förmågan att kunna se sin egen utveckling både kognitivt och emotionellt.

2.3 Värdegrunden

Förskoleundervisningen bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gruppen. Barnen har rätt att lära sig och bilda sig en uppfattning om sig själva och världen utifrån sina egna perspektiv. Barnen har rätt att lära sig genom lek och att glädja sig över sitt lärande. Barnets tidigare upplevelser och kunskaper utgör en del av barnets lärtig. Det är viktigt att respektera att barn är olika, att de betar sig och lär sig på olika sätt. Barnens uppfattningar och åsikter ska värdesättas och de ska få delta i utformandet av lärmiljöerna och enligt sina förutsättningar även i planeringen och utvärderingen av verksamheten. Barnen ska spöras till samarbete och gemenskap. Varje barn har rätt till god undervisning. God förskoleundervisning kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. Barnen ska ges möjlighet att uttrycka sig och sina tankar, hantera känslor och konflikter samt pröva och lära sig nya saker. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att förstå värderingar, tillägna sig hälsosamma levnadsvanor samt utveckla sina emotionella färdigheter och sitt sinne för estetik. Samarbete mellan förskolepersonalen och vårdnadshavarna bidrar till att trygga barnens välbefinnande. Förskolepersonalen ska bemöta olika familjer och hennens olika åskådningar, religioner, traditioner och syner på uppfostran med öppenhet och respekt för att skapa förutsättningar för konstruktiv kommunikation och undervisning. I förskoleundervisningen ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska. Verksamhetsmiljön i förskolan ska stödja jämlikhet och likabehandling. Det innebär bland annat jämlikhet i fråga om åsikter och jämställdhet mellan könen. Förskoleundervisningen ska främja barnens möjligheter att utveckla sina färdigheter och att göra val oberoende av könsbundna förväntningar. Strävan efter jämlikhet ska kompletteras av en övergripande princip om likabehandling³⁹. Undervisningen ska präglas av religiös pluralism samt vara partipolitiskt och konfessionellt obunden. Förskoleundervisningen får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

Barnet är av naturen aktiv, nyfiken och vetgirig. Barndomen har ett egenvärde i sig och är en viktig tid.

Barnen vuxer och lär sig genom att leka, forska och undersöka. I en uppmuntrande trygg och inspirerande miljö med god växelverkan mellan vuxna och barn, finns goda förutsättningar för barnen att utvecklas och få en uppfattning om sig själv och den omgivande världen. En sund självkänsla är grunden för all inläring och utvecklande av sociala färdigheter. Det är av stor vikt att barn bemöts med respekt och uppskattning. Barnet ska få en positiv känsla av sig själv som en del av gruppen och känna sig trygg tillsammans med både barn och vuxna.

Barnen är delaktiga i sitt eget lärande och barnens egna intressen skall tas i beaktande i planeringen. Verksamheten utgår från barns intressen och erfarenheter och de skall ha möjlighet att påverka innehållet och delta i utvärderingen. De vuxna bör visa genuint intresserade av barnens tankar och upplevelser och vara närvarande och lyssnande. Förskolan ska behandla barnen jämlikt och likvärdigt och ge alla barn möjligheter till personlig utveckling. Undervisningen är konfessionellt obunden.

Barnen tar till sig kunskap på olika sätt och varje barn skall i förskolan få möta utmaningar, iakttä, reflektera och lära sig att hantera sina känslor tillsammans med andra. Samarbetet mellan förskolepersonalen och föräldrarna är viktigt och bygger på ömsesidig respekt och öppenhet angående uppfostran, förväntningar och livsåskådningar.

Alla människor har ett egenvärde och detta skall respekteras. Alla individer skall få känna sig trygga och värdefulla. En röd tråd genom verksamheten är att alla barn har lika rätt och samma möjligheter till lärande och kunskap.

Alla barn har rättigheter och möjligheter till samma undervisning, lek och aktiviteter oberoende av kön.

Dygdlära, hänsyn, respekt och empati är grunderna för eget välbefinnande och andras trivsel.

2.4 Synen på lärande

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan har utarbetats utgående från en syn på lärande, enligt vilken barn tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter genom växelverkan med andra barn, lärare, olika grupper och den närmaste omgivningen. Lärande är en helhetsbetonad process som inbegriper handlingar, känslor, sinnesförmågor, fysiska upplevelser och tankar. Det väsentliga i lärandet är att barnen själva är aktiva och litar på sina möjligheter som lärande individer. Också barnens vilja och tilltagande förmåga att samarbeta har betydelse för lärandet. I förskoleundervisningen lär sig barnen genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små arbeten, skapa och uttrycka sina upplevelser. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sin kompetens. Utgångspunkten för lärandet är barnets tidigare erfarenheter och kunskaper. Det är viktigt att nya kunskaper och färdigheter har anknytning till barnens vardag och erfarenhetsvärld. Genom handledd verksamhet och lek i förskolan får barnen lära sig att samarbeta med andra och att ställa upp individuella och gemensamma mål. I verksamheten ska man lyssna på barnen, höra deras åsikter, diskutera med dem och stödja dem att ta hänsyn till andra. På det viset upplever barnen att de är en del av gruppen och gemenskapen. Målet är att nya kunskaper och färdigheter väcker barnens lust att lära sig mera.

Inlärningsmetoderna bör vara så mångsidiga som möjligt, eftersom barn lär sig på olika sätt. Barnen är i olika skeden i sin utveckling och metoderna bör anpassas efter det. Barnen lär sig och får nya färdigheter genom växelverkan med andra barn och vuxna. Barnen skall själva vara aktiva och söka kunskap, experimentera och hitta lösningar på problem.

Inläring sker via lek, sinnesintryck, tankar, samtal och upplevelser. Barnen lär sig genom att ta modell av andra, egna försök och misslyckanden och genom vägledning.

Lärarens viktigaste uppgift är att motivera barnen och locka fram en iver hos dem att lära sig nya saker. Verksamheten skall planeras utgående från barnens intressen, förutsättningar och utvecklingsnivå. Verksamheten skall vara uppmuntrande och stärka barnens självförtroende. Arbetsmetoden i förskolan är helhetsbetonad och temabunden. Vid temaarbete tas tidigare erfarenheter i beaktande. All

kunskap, färdigheter och intressen är viktiga. Genom att arbeta med olika teman har man möjlighet att ta barnens intressen i beaktande när man planerar verksamheten. De olika delområdena används i förskolans temaarbeten.

Barnets respekt och förståelse för andra människor stärks då de umgås med yngre, jämnåriga och äldre människor av olika kön och etnicitet.

Pedagogens uppgift är att ge barnen nya infallsvinklar och metoder, samt inspirera barnen till nya aktiviteter och lekar. Den vuxne skall leda, lotsa och visa barnet metoder och arbetssätt, som lär barnet både sociala- och skolförberedande färdigheter. Pedagogen bör vara flexibel och ta tillvara barnens idéer, utan att ge avkall på sin egen planering och målsättning. Genom observation och dokumentation ser pedagogerna barnens starka sidor och vad de eventuellt behöver stöd med.

Barnen skall få vara delaktiga i planering och utvärdering. Inför förskoleåret får barnen berätta om sina förhoppningar och vad de vill/behöver öva. Barnen får tillsammans med sina föräldrar fylla i den individuella förskoleplanen (molnpappret). Där kommer såväl barnens som föräldrarnas önskemål fram.

Barnen får lära sig att vara demokratiska genom att lyssna på andras önskemål, rösta och turas om. Genom att barnen får önska sånger, sagor, lekar och sysselsättning får de känna att de är delaktiga i verksamheten och att deras önskemål är viktiga. Kvalitetsspelet ger barnen möjlighet att uttrycka sina åsikter, förväntningar och kunskaper.

Miljön, både närmiljön och inomhusmiljön har inverkan på lärandet och barnets välbefinnande. Genom möjlighet till olika lek miljöer, vidgas barnens värld och ger barnen nya erfarenheter. Med en väl planerad inlärningsmiljö, som är såväl estetisk som praktisk, kan barnen erbjudas olika inlärningssätt. Med hjälp av alla sinnen erövrar barnen sin omgivning och ökar kunskapen om sig själva och om den närliggande miljön.

Barnen lär sig på många olika sätt, auditivt, visuellt, taktilt eller kinetiskt. Motivation och uppmuntran är av största vikt för barnets välmående, inläring och positiva utveckling.

Molnpapper, bilaga 1

2.5 Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter på det sätt som situationen kräver. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Den stärks successivt under lärtiden genom studier inom olika kunskaps- och färdighetsområden, vardagliga aktiviteter och kommunikation. Behovet av mångsidig kompetens framhävs när den omgivande världen förändras. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden en bred kompetens som överskrider gränserna mellan olika vetenskapsområden. Uppdraget att utveckla mångsidig kompetens ska beaktas i all verksamhet i förskolan: vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i det fostrande arbetet och i undervisningen. Uppdraget grundar sig på principen i statsrådets förordning om att se undervisningen som en helhet⁴⁰. Detta förutsätter målmedvetet arbete och utvärdering av hur målen uppnås samt samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Utvecklingen av mångsidig kompetens främjar barnens växande som individer och som medlemmar i sin grupp. De olika delområdena inom mångsidig kompetens stödjer barnens förmåga att rikta in sig på livslångt lärande och lägger grund för en hållbar livsstil. I förskoleundervisningen ska tyngdpunkten ligga på de sociala och kulturella dimensionerna av hållbar livsstil. Arbetssätten i förskolan, hur lärmiljöerna utformas och hur barnens lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens i högre grad än innehållet i undervisningen.

Förmåga att tänka och lära sig

Tänkandet och färdigheten att lära sig utvecklas genom kommunikation och skapar förutsättningar för utvecklingen av övriga kompetenser och livslångt lärande. Mängden information, som hela tiden uppdateras, förutsätter förmåga att tillägna sig ny kunskap och att kunna styra sitt lärande. Strukturering av information och skapande av ny kunskap förutsätter kreativt och kritiskt tänkande. Förskoleundervisningens uppdrag är att uppmuntra och hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att tänka och lära sig och att stärka barnens tro på sitt eget kunnande. Barnens minne och fantasi ska utvecklas med hjälp av till exempel ramsor, musik och drama. Lekar, spel och olika problemlösnings- och forskningsuppgifter ger barnen upplevelser samt möjligheter att känna glädje över att inse och upptäcka nya saker. Mångsidig motion och perceptionsmotoriska övningar stödjer barnens lärande. Barnen ska uppmuntras att pröva och lära sig också krävande saker, att fråga och ifrågasätta. De ska spöras att glädja sig när de lyckas och att uppmuntra andra och samtidigt att inte ge upp om de misslyckas. Arbetet dokumenteras och man diskuterar och utvärderar tillsammans med barnen hur man lyckats. Samtidigt ska barnen få hjälp med att bli medvetna om sina framsteg och sitt lärande.

Vuxna stöder och hjälper barnen med inläringen genom att använda sig av konkret, visuellt och auditivt material. Barnen uppmuntras att vara öppna, nyfikna och i interaktion med andra barn och vuxna.

För att skapa en god grund för ett livslångt lärande behöver barnet få stöd för sitt tänkande och lärande. Personalen hjälper barnen att utveckla tankeförmåga och minnet, samt gör barnen medvetna om sitt eget lärande. Barn tänker visuellt och därför är det bra att använda

bilder som stöd i olika sammanhang, t.ex. för att åskådliggöra dagen. Barnen skall ges möjlighet till interaktion med andra barn, pedagoger och övriga personer i barnens närhet. Förskolan skall uppmuntra till öppenhet, nyfikenhet och fylla barnens kunskapsförst.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens funktionsförmåga och välbefinnande i en mångkulturell värld. Förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika synsätt kännetecknar god kommunikation och kulturella färdigheter. För att skapa positiva människorelationer och lösa problemsituationer på ett konstruktivt sätt förutsätts samarbetsförmåga. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen möjligheter att på ett tryggt sätt öva sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i kamratgruppen och med vuxna i närmiljön. Barnen ska uppmuntras att lära känna och umgås med andra människor. Fester, lekar och aktiviteter som förutsätter samarbete ger barnen möjlighet att öva sig att uppträda i olika situationer och med olika människor. Barnen ska bemötas med respekt och lära sig att vara vänliga och uppföra sig väl mot andra. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med närmiljön och dess kulturella mångfald. Barnen ska lära sig att uppskatta sina egna och andra familjers traditioner och vanor. Utvecklingen av barnens språkmedvetenhet ska stödjas och barnen ska uppmuntras att uttrycka sig på olika sätt.

Genom att acceptera likheter och olikheter lär barnen sig att umgås med andra oberoende av kultur, etnicitet och kön. Den vuxna föregår som gott exempel i kommunikation, växelverkan och samarbetsförmåga. Genom lek, musik och litteratur blir barnen bekanta med olika språk och kulturer. Förskolan skall beakta barnens religionstillhörighet i planeringen av verksamheten. Barnen får bekanta sig med närmiljön och den kulturella mångfalden som finns i näromgivningen. De ges möjlighet att ta del av olika kulturer och traditioner.

I förskolan uppmuntras barnen i att kommunicera med hjälp av olika metoder och till att själva hitta lösningar på problem. Pedagogerna fungerar som ett gott exempel i sättet att kommunicera. Barnen skall lära sig att uttrycka sig muntligt, att lyssna och förstå varandra, samt att acceptera olika åsikter. På så vis lär barnen sig att samarbeta med andra, samt skapa positiva och långvariga relationer. Barnets språkliga medvetenhet utvecklas genom språk lekar och genom att vara öppna för andra språk.

Metoder som kan användas i verksamheten är t.ex.

- Dramalekar
- Rollekar
- Smågruppsverksamhet
- Gemensamma projekt
- Diskussioner
- Traditionella lekar
- Uppmärksamma högtider
- Skapande verksamhet
- Sagotering

Material som kan användas i verksamheten är t.ex.

- Stegen
- StegVis
- Dygdpedagogik
- Bornholm - metoden
- Vägen till språket
- Språkplantan
- Snick och Snack

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet och använda teknik i vardagen. Det handlar om individens välbefinnande och att tillägna sig en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande och uppmuntrar dem att göra val som stämmer överens med en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden. I förskoleundervisningen ska barnen utifrån sina förutsättningar lära sig ta ansvar för sig själva och andra, för sina saker och den gemensamma miljön. Barnens vardagsrytm och betydelsen av måltider och vila ska tas upp i undervisningen och med vårdnadshavarna. Särskild vikt ska fästas vid mångsidig och tillräcklig motion som en förutsättning för barnens lärande och välbefinnande. Med barnen diskuteras vad som inverkar positivt respektive negativt på deras välbefinnande. Barnen ska få lära sig att röra sig tryggt i trafiken. De ska uppmuntras att be om och söka hjälp vid behov. Tillsammans med barnen prövar man på tekniska lösningar och ger dem övning i att använda apparater och utrustning på ett tryggt sätt..

Det är viktigt att barn får lära sig ta hand om sin egen hälsa. Barnen skall ges möjlighet och uppmuntras till motion både inomhus och utomhus. Pedagogen stöder barnens grovmotoriska färdigheter genom att ge möjligheter till olika former av rörelser och motion. Då barnen är medvetna om vikten av motion, vila, god och mångsidig kost får de förståelse för sin egen hälsa. Möjlighet till vila och återhämtning har stor betydelse för barnens välmående. Barnen lär sig god hygien via dagliga rutiner, modell och diskussioner.

I förskolan skall barnen lära sig att röra sig säkert i trafiken. Pedagogerna undervisar om trygga övergångsställen, trafikmärken, trafikregler och vikten av att använda reflex.

Barnen behöver handledning i att använda webbplatser som är avsedda för barn. Dessutom får barnen öva sig i att använda olika tekniska verktyg som är relevanta i vardagen.

Multilitteracitet

Med multilitteracitet avses förmågan att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet hänger nära samman med tanke- och kommunikationsfärdigheter och förmåga att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika miljöer och situationer. Informationen kan produceras och presenteras med hjälp av verbala, visuella, numeriska eller andra symboler system eller med kombinationer av dessa. Multilitteracitet omfattar olika former av läskunnighet, såsom grundläggande läsfärdighet, numerisk läskunnighet, bildkunskap och mediekunskap. Multilitteracitet har koppling till ett vidgat textbegrepp, enligt vilket texterna kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. De olika områdena av multilitteracitet är grundläggande färdigheter ur individ-, samhälls- och arbetslivsperspektiv. Kompetens i multilitteracitet skapar grunden för övrigt lärande och övriga studier. Utvecklingen av multilitteracitet börjar redan i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Förskoleundervisningen ska tillsammans med vårdnadshavarna stödja utvecklingen av barnens multilitteracitet. Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera olika slags texter eller uttrycksformer. På detta sätt övar sig barnen tillsammans att uttrycka sig och att leva sig in i de tankar och känslor som meddelanden väcker. Utvecklingen av barnens bildkunskap, skriv- och läsfärdighet och numeriska läskunnighet ska stödjas. För att småningom utveckla mångsidig läskunnighet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn, såsom filmer, lekramsor och musik. Barnens delaktighet stärks i takt med att multilitteracitet utvecklas. Samtidigt vidgas barnens värld, blir mera strukturerad och får nya betydelser.

Förskolans inläring baserar sig på multilitteracitet. I verksamheten används musik, sånglekar, rörelse, bordsteater, dockteater, symboler, bilder och sagor. Användning av teknisk utrustning, pekplattor och datorer fördjupar barnens medvetenhet om sin omvärld. Pedagoger presenterar olika symboler som barnen lär sig tolka och använda. Med hjälp av olika inlärningsmetoder uppmuntras barnen till att använda alla sina sinnen. Barnen får producera och göra egna texter, bilder och berättelser och har möjlighet att presentera dem på olika sätt. Personalen hjälper barnen att få sina tankar, funderingar och berättelser dokumenterade.

Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet. Den behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Digital kompetens är en del av den multilitteracitet och medie- och studiefärdighet som behövs i studierna och i arbetslivet. Förskoleundervisningen ska jämsides med vårdnadshavarna främja barnens digitala kompetens. Barnen ska i undervisningen få bekanta sig med olika informations- och kommunikationsteknologiska verktyg, tjänster och spel. Barnens kommunikationsfärdigheter, färdighet att lära sig och deras begynnande skriv- och läsfärdighet ska stödjas med hjälp av informations och kommunikationsteknik. Barnens kreativa tänkande och samarbetsförmåga utvecklas när de ges möjligheter att själva testa och producera. Barnen ska handledas i att tillägna sig säkra och ergonomiska arbetssätt.

Barnen utvecklar sitt kunnande genom att på ett lekfullt tillvägagångssätt främja förmågan att använda t.ex. datorer, pekplattor, kameror och smart boards.

Förmåga att delta och påverka

Aktiv och ansvarsfull delaktighet och påverkan lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Barnen har rätt att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv⁴¹. I förskoleundervisningen ska man respektera dessa centrala demokratiska principer. Förskoleundervisningen ska stödja barnens småningom framväxande förmåga att delta och påverka. Verksamheten i förskolan ska planeras, genomföras och utvärderas i samverkan med barnen, förskolepersonalen och vårdnadshavarna. När barnen är med och påverkar lär de sig samtidigt att uppfatta betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och förtroende. Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och ge dem möjlighet att vara tillsammans med andra barn och vuxna stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska uppmuntras att hjälpa varandra och att vid behov be om hjälp. Det är viktigt att barnen upplever och vet att de som barn har rätt att få hjälp och skydd av vuxna.

Barnen är delaktiga i verksamheten och en del av den sociala gemenskapen. Barnens behov av ensamhet och gemenskap bör respekteras. Hållbar utveckling genomsyrar verksamheten. I förskolan ska alla få känna sig sedda, jämlika och värdefulla.

3. Verksamhetskultur som stödjer växande och

lärande

Verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas i det sociala samspelet inom förskolegemenskapen. Utvecklandet av verksamhetskulturen styrs av lagarna om förskoleundervisning och av de värden, den syn på lärande och de mål för förskoleundervisningen som fastställs i grunderna för läroplanen och i de lokala planerna. Verksamhetskulturen formas också av ledningsstrukturer och praxis, av personalens yrkeskompetens och av de lokaler, redskap och material som finns att tillgå. Verksamhetskulturen i förskolan återspeglas i kommunikationen, atmosfären och de pedagogiska metoderna och den inverkar alltid på hur barnen upplever kvaliteten på förskoleundervisningen. En bra verksamhetskultur främjar lärandet och välbefinnandet i förskolan.

3.1 Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen på lokal nivå

Verksamhetskultur är ett gemensamt sätt att verka. Målsättningen vid utvecklandet av verksamhetskulturen är att alla som arbetar inom förskoleundervisningen är medvetna om sina grundvärderingar samt förstår syftet med verksamheten och att olika förhållningssätt fungerar som modell för barnen. God växelverkan och en positiv atmosfär stöder utvecklandet av socioemotionella färdigheter. Förskolebarnet lär sig genom lek och varje barn uppmärksammas som en unik person. Gemensamt utforskande och delaktighet i gruppen ses som en positiv kraftkälla. För utvecklandet av verksamhetskulturen reserveras gemensam tid. Gemensamma skolningar för personalen i förskoleundervisning och nybörjarundervisning ordnas samt möjlighet att utveckla fungerande skolvisa samarbetsprinciper. För vårdnadshavare erbjuds olika sätt att delta i förskolegruppernas verksamhet.

Utvärdering

Verksamhetskulturen utvärderas vid slutet av verksamhetsåret i samband med den allmänna utvärderingen. Vårdnadshavarnas delaktighet utvärderas i samband med de lokala gruppvisa småbarnsfostran och förskoleundervisningsplanerna. Barnen fyller i en självvärderingsblankett och spelar kvalitetsspelet.

Glädjen att lära sig

När barnet lyckas och får nya erfarenheter stärks självkänslan. Barnet vågar ta nya initiativ och lär sig genom försök och misstag. Inläringen sker när den vuxna är närvarande i inlärningsprocessen och ger sitt stöd. Processen är viktigare än slutresultatet. Varje barns alster skall respekteras. Konstruktiv kritik och uppmuntran är viktig. Den vuxna ger inte färdiga svar utan ställer motfrågor. Inlärmingsmiljön är betydelsefull.

Delaktighet

Smågruppsverksamhet ger på ett naturligt sätt barnen möjlighet att vara delaktiga och ökar växelverkan mellan barn och vuxna. Delaktighet kan betraktas från olika synvinklar. Genom att observera barnet får man reda på dess intressen och förmågan att verka i grupp och i olika situationer. Genom att uppmärksamma barnets idéer och förverkliga dem i olika teman ökas barnens möjligheter att påverka verksamheten. Erfarenhet av delaktighet ökar också känslan av att varje barn är viktig och har möjlighet att påverka sin egen tillvaro. Detta har en direkt inverkan på motivationen att lära sig.

Barnen ska känna att de är en del av gemenskapen och har rätt att bli sedda och hörda. De är delaktiga i diskussioner och planeringar och får komma med önskemål och förslag. För att känna sig delaktiga får barnen vara med och påverka sitt eget arbete, men även lyssna på andra och ta deras åsikter i beaktande. Alla yrkesgrupper är delaktiga i planeringen av verksamheten: personal, barn och föräldrar. Barnens och föräldrarnas önskemål och förhoppningar kommer fram på det s.k. "molnpappret" som de fyller i tillsammans i början av höstterminen.

Målet är att alla, både barn, föräldrar och personal skall vara delaktiga under barnens hela lärtid. Kvalitetsspelet är ett bra verktyg för diskussion, utvärdering och reflektion.

Pedagogens uppgift är att erbjuda barnen olika material, idéer och lekar. Den vuxne kan konkret visa hur en viss lek går till.

Material och leksaker skall vara tillgängliga och överskådligt presenterade. Barnen får vara med i planeringen och önska sånger, lekar och aktiviteter. Personalen inom förskolan har ett ansvar och plikt att se till att alla barn erbjuds samma möjligheter till lärande oberoende av kön och att undvika att erbjuda könsbundna stereotyper.

Välbefinnande och en trygg vardag

För att barnet skall lära sig goda vanor används dygdpedagogik. Dygder är universiella. Till Välbefinnandet hör också det fysiska välbefinnandet, mångsidig kost, motion och vila.

3.2 Lärmiljöer i förskoleundervisningen

Med lärmiljöer i förskoleundervisningen avses de lokaler, platser, redskap, grupper och förfaringssätt som stödjer barnens växande, lärande och kommunikation. Lärmiljöerna ska bilda mångsidiga och flexibla pedagogiska helheter. De ska ge möjligheter till lek, kreativa lösningar och mångsidig analys av olika företeelser med hjälp av aktiverande arbetssätt som motiverar barnen. Lärmiljöerna ska utvecklas utgående från den värdegrund, syn på lärande och de mål för utvecklandet av verksamhetskulturen som fastställs i föreliggande grunder. Utöver det ska barnens kunskaper, intressen och individuella behov samt principerna för förskoleundervisningen som beskrivs i kapitel 4 beaktas. Lärmiljöerna ska vara trygga och hälsosamma⁴². De ska också ge barnen möjlighet att leka och arbeta i en lugn och avslappnad atmosfär. Lärmiljöerna ska utformas så att de är ergonomiskt, ekologiskt och estetiskt ändamålsenliga och så att de är tillgängliga och ljusa, rena och trivsamma och att inomhusluften är av god kvalitet. Lärmiljöerna ska utvecklas så att de främjar kommunikation och kollaborativt kunskapsskapande. Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt skapar en trygg pedagogisk miljö där man respekterar varandra. Mångsidiga lärmiljöer stödjer barnens aktivitet och sunda självkänsla, utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig samt ökar jämlikheten. Barnen ska vara med och utforma lärmiljöerna. Deras idéer och alster ska synas i lärmiljöerna. Det stödjer barnens delaktighet och ger dem en känsla av att lyckas och stärker samspelet med kamratgruppen. Som lärmiljöer används lokaler inomhus och utomhus, den närbelägna naturen och den byggda miljön. Också informations- och kommunikationsteknik ska användas och tillämpas på ett ändamålsenligt sätt i förskoleundervisningen. De möjligheter som erbjuds av olika samarbetspartner, såsom biblioteks-, kultur- och idrottsväsendet, ska också utnyttjas. Barnens egna leksaker, informations- och kommunikationsteknisk utrustning och andra redskap kan användas enligt överenskommelse med vårdnadshavarna. Målet är att lärmiljöerna utgör ett helhetsbetonat lärlandskap som uppmuntrar till aktivt, kollaborativt och självständigt lärande.

Lärmiljöerna påverkar barns lärande. Förskolerummen analyseras kontinuerligt och inredningen förbättras så att den passar och är ändamålsenlig för barngruppen.

Närområden som förskolan använder som lärmiljöer är t.ex. skog, bibliotek, parker och torg. Biblioteket ordnar och erbjuder en bibliotekskurs för förskolebarnen varje år.

Genom museibesök får barnen kännedom om hembygden, lokalhistorien och forna tider.

Besök i konstmuseet utvecklar barnets förmåga att iakttä konst och bearbeta bildliga uttrycksformer. Konstfostran uppmuntrar barnets kreativitet.

3.3 Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna

Samarbete inom förskoleundervisningen

En förutsättning för undervisning av hög kvalitet är kännedom om målen och förfaringssätten under de olika etapperna av lärtigen. Genom att utarbeta och utveckla läroplanerna i samarbete mellan personalen i förskoleundervisningen, den övriga småbarnspedagogik och den grundläggande utbildningen främjas kvaliteten inom småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen har möjlighet att bekanta sig med varandras verksamhet och lärmiljöer också i praktiken. För att stödja barnens växande och lärande ska undervisnings- och stödmetoderna vara enhetliga. Förskolepersonalen ska samarbeta med personalen inom social- och hälsovården för att stödja barnens välbefinnande, växande och lärande. Stödet för barnens växande och lärande samt praxis inom förskolans elevvård ska utvärderas och utvecklas genom sektorsövergripande samarbete. Genom samarbete mellan förskolepersonalen och aktörer i närmiljön främjas att lärmiljöerna är mångsidiga. Samverkan med andra öppnar barnets lärmiljöer mot samhället och världen utanför. Samarbete inom personalen är nödvändigt med tanke på en välmående arbetsgemenskap och för undervisningens kvalitet. Samtidigt fungerar samarbetet mellan de vuxna i förskolan som en bra modell för barnen. Att stärka barnens samarbetsförmåga är ett av de mest centrala målen i förskoleundervisningen. Olika samarbetsformer och smågruppsarbete ska användas inom förskoleundervisningen. Barnen ska uppmuntras och stödjas till att verka som medlemmar i en grupp och att utveckla sin samarbetsförmåga. Barnens åsikter ska höras på ett för dem lämpligt sätt när verksamheten planeras, genomförs och utvärderas.

I förskolan samarbetar pedagogerna med speciallärare i småbarnsfostran, skolkurator, speciallärare och skolpsykolog vid behov. Samarbetet med skolhälsovården sker när barnet fyller 6 år och besöker den skolhälsovårdare som hör till den egna skolan. Pedagogerna i de olika förskolorna, Sirkkala, Brahe och Cygnaeus, träffas regelbundet för planering och utvärdering av verksamheten.

De gemensamma utrymmena i skolbyggnaden gör att barn och personal från de olika förskolegrupperna lär känna varandra. Personalen har ett nära samarbete och diskuterar dagligen med varandra. Gemensamma tillställningar och fester ordnas tillsammans med småbarnsfostran/förskola/skola.

Samarbete med vårdnadshavarna

Anordnaren av förskoleundervisning ansvarar för att utveckla samarbetet med vårdnadshavarna. Utgångspunkten för samarbetet är att bygga upp förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt mellan parterna. Samarbetet förutsätter initiativförmåga av förskolans personal och att de har personlig kommunikation med vårdnadshavarna. Samarbetet ska ta hänsyn till familjernas mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används en tolk eller språkassistent. Samarbetet med vårdnadshavarna ska också ge möjlighet till diskussion vårdnadshavarna emellan. Vårdnadshavarnas erfarenheter gällande sitt barns tidigare uppväxtmiljöer, utveckling, lärande och intressen ska beaktas i förskoleundervisningen. Läraren ska diskutera med vårdnadshavarna om familjens och förskolans värden, fostringsmetoder och mål. Barnens och vårdnadshavarnas synpunkter ska beaktas i undervisningen och vid uppgörandet av den plan som eventuellt utarbetas skilt för varje barns lärande. Vårdnadshavarna ska ges tillfällen att bekanta sig med och delta i sitt barns förskoldag. För samtal med vårdnadshavarna ska reserveras tillräckligt med tid. Vårdnadshavarnas språk- och kulturkunskaper och annan sakkunskap kan utnyttjas i förskoleundervisningen. Förskolepersonalen ska diskutera med vårdnadshavarna om hur barnens växande och lärande framskrider. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavarna när ett barn behöver stöd för sitt växande och lärande. Vårdnadshavarna ska få information om hur transporter och elevvård, och övriga tjänster inom småbarnspedagogiken som barnet utöver förskoleundervisningen har möjlighet till, ordnas under förskoleundervisningen. Respons från vårdnadshavarna och barnen ska tas i beaktande då undervisningen, olika former av stöd och verksamhetskulturen utvecklas.

Målet med samarbetet är att förskoleundervisningen, annan småbarnspedagogik och den grundläggande utbildningen bildar en logisk kontinuitet som stödjer barnets utveckling och lärande. Samarbetet ska säkerställa kvaliteten på förskoleundervisningen och stärka barnens och vårdnadshavarnas delaktighet. Samarbetet ska vara systematiskt. Samarbetet ska utvecklas och utvärderas tillsammans under ledning av anordnaren av förskoleundervisning.

Våren innan förskolstarten ordnas en besöksdag för blivande förskolebarn och föräldrar samt ett informationstillfälle för föräldrarna. På hösten hålls ett föräldramöten inom den egna enheten eller gruppen där information om verksamheten samt läroplanen delges. Föräldrarna har möjlighet att via föräldramöten påverka förskolans innehåll.

Föräldrasamtal hålls minst två gånger per år. Under föräldrasamtalen diskuteras sådant som föräldrarna anser är viktiga för deras barns utveckling och välbefinnande. Föräldrarna fyller tillsammans med barnet i "molnpappret", den individuella förskoleplanen, där barnets och hemmets önsknings kommer fram.

Samarbete vid övergångarna

Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för tillväxt och för att lära sig. Förfaringssätten vid övergångarna ska vara planmässiga. Det är viktigt att det i de lokala planerna för småbarnspedagogik och grundläggande utbildning finns en enhetlig linje för förfaringssätt i samband med övergångarna. Förfaringssätten ska utvärderas och utvecklas genom samarbete bland personalen. Respons från vårdnadshavarna ska också beaktas. Anordnaren av förskoleundervisning ska skapa sådana samarbets- och informationsrutiner att barnens övergång från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt och stödjer barnens växande och lärande. Information som är nödvändig för anordnande av stöd för lärande och elevvård överförs när barnet övergår från en enhet till en annan eller från ett utbildningsstadium till följande. Överföringen av information ska följa gällande lagar. Vid övergångarna och i synnerhet vid beslut om att inleda förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen vid en avvikande tidpunkt ska man även utnyttja den sakkunskap som tidigare och framtida lärare har om barnets växande och lärande. När ett barn börjar i förskolan och skolan ska man diskutera med barnet och vårdnadshavaren om mål, uppdrag och förfaringssätt. Målet är att barnen och vårdnadshavarna bekantar sig med lärmiljöerna, verksamheten och personalen i förskole- och nybörjarundervisningen innan undervisningen inleds. Barn och vårdnadshavare till barn som övergår till den grundläggande utbildningen ska informeras om morgon- och eftermiddagsverksamheten i den grundläggande utbildningen.

Övergången mellan småbarnsfostran/förskola/skola skall gå så smidigt som möjligt. Inför övergång småbarnsfostran/förskola ordnas överföringsmöten då pedagogerna från småbarnsfostran delger information till förskolan. Det samma gäller vid överföring förskola/skola. I dessa möten deltar representanter från skolan samt förskolan.

4. Principer för förskoleundervisningen

Förskoleundervisningen ska följa de allmänna målen för förskoleundervisningen och målen för verksamhetskulturen som beskrivs i tidigare kapitel.

4.1 Mångsidiga arbetssätt

Handledd och spontan lek samt åskådliggörande arbetssätt som främjar barnens aktivitet och kreativitet utgör en väsentlig del av förskolans verksamhet. Valet och användningen av arbetssätt ska styras av förskoleundervisningens uppdrag och mål och av barnens behov, förutsättningar och intressen. Barnens växande och lärande och utvecklingen av deras mångsidiga kompetens (kap. 2.5) och sociala färdigheter ska stödjas genom användning av mångsidiga arbetssätt. Arbetssätten i förskoleundervisningen är både verktyg och föremål för lärandet – färdigheter som utvecklas småningom och som barnen behöver under sin lärtid. Därför är det viktigt att läraren uppmuntrar barnen att pröva och använda olika arbetssätt i grupper, parvis och självständigt. Barnen ska få delta i planeringen av verksamheten och valet av arbetssätt och utföra olika slag av arbetsuppgifter. Det främjar barnens delaktighet i vardagen och stödjer utvecklingen av barnens förmåga att ta initiativ och ansvar. Lärandet främjas av att barnen är med och funderar över arbetets målsättningar och att de vet vad som förväntas av dem. De gjorda valen och slutresultaten utvärderas tillsammans. När barnen leker lär de sig och gestaltar världen. Därför är lek i olika former central i förskoleundervisningen. Upplevelsebaserade och aktiverande arbetssätt ger barnen upplevelser och stärker deras motivation att lära sig. Målet är att barnen använder alla sina sinnen, rör på sig, utvecklar sitt minne och sin fantasi och njuter av att komma till insikt. Som stöd för lärandet och för att stödja utvecklandet av kollaborativa arbetssätt används olika slags spel. Vid gemensamt arbete ska barnen uppmuntras att fråga, undra, utforska, dra slutsatser och lösa problem samt att arbeta målinriktat mot det gemensamma målet. Barnen ska också ges möjligheter att experimentera och arbeta självständigt. Användningen av mångsidiga arbetssätt förutsätter att lärmiljöerna i tillräcklig omfattning innehåller material, audiovisuella hjälpmedel och redskap som lämpar sig för lek och lärande samt möjligheter att använda informations- och kommunikationsteknik. Fungerande lärmiljöer ger möjligheter till att differentiera barnens arbete. Upplevelser av att lyckas och uppmuntrande respons bidrar till att utveckla en positiv självkänsla hos barnen. Målet är att barnens vilja att försöka och att lära sig stärks och att de förlitar sig på sin förmåga att lära sig nya saker. Arbetssätten i förskolan ska utvecklas tillsammans utgående från personalens självvärdering och responsen från barnen och vårdnadshavarna.

Leken är det centrala arbetssättet i förskolan, både handledd och fri lek främjar barnens inläring. Genom varierande arbetssätt lär sig barnen sociala färdigheter så som att arbeta i grupp, i par och självständigt. Arbetssätten utvecklas utgående från personalen och barnen, samt vårdnadshavarnas önsknings beaktas. Delaktighet stöder barnen att ta ansvar och initiativ.

Barnen skall använda alla sina sinnen, vara kreativa, röra på sig, utveckla sitt minne och förstå orsak och verkan. Vuxna uppmuntrar barnen att fråga, ta reda på lösningar till problem och fundera på olika saker.

Ett upplevelsebaserat arbetssätt aktiverar barnet och tar i beaktande olika inlärnings sätt. Läroplanens målsättning styr verksamheten. I Åbo används ingen enskild bok utan pedagogerna sammanställer sitt eget material och tar i beaktande barnens intressen och behov. Barnet är i centrum och förskoleläraren fungerar som stöd i lärandet och utvecklingen. Lärandet baserar sig på växelverkan.

4.2 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet

Utvärderingen utgör en viktig del av förskoleundervisningen⁴⁵. I förskoleundervisningen har utvärderingen två syften: den används som hjälp för att planera och utveckla undervisningen och för att stödja varje barns välbefinnande, växande och lärande. Utvärderingen är en helhet bestående av observation, dokumentation, evalueringsslutsatser och respons, som utöver lärarna även den övriga förskolepersonalen samt barnet och barnets vårdnadshavare ska delta i. Förskoleundervisningens uppdrag är att tillsammans med vårdnadshavarna skapa gynnsamma förutsättningar för barnet att utvecklas och lära sig.⁴⁶ För att undervisningen ska vara målinriktad och stödja barnets utveckling förutsätts att läraren får information om barnens tidigare uppväxtmiljö, utveckling, lärande och intressen. Centrala informationskällor är barnens vårdnadshavare, tidigare personal inom småbarnspedagogik och barnen själva. Förskoleläraren ska använda informationen för att planera barnets individuella mål i samråd med vårdnadshavaren och barnet. En plan för barnets lärande i förskoleundervisningen kan användas som hjälp vid planeringen. Läraren ska följa upp varje barns utveckling och lärande under förskoleåret genom att följa upp barnets arbete, beteende och hur lärandet framskrider inom olika kunskaps- och färdighetsområden. Uppföljningen ska basera sig på kontinuerlig observation och mångsidig dokumentation. Barnens alster och egna erfarenheter ska utgöra en del av dokumentationen och bedömningen. Också vårdnadshavarnas iakttagelser av sitt barns lärande och välbefinnande är viktiga. Läraren ska utgående från uppföljningsinformationen och den utvärdering som baserar sig på den anpassa undervisningen, lärmiljöerna och barnens eventuella stöd. Läraren och den övriga personal som handleder barnen ska varje dag ge uppmuntrande respons till barnen om deras styrkor och om områden som de behöver utveckla. Den dokumentation som finns används så att alla barn kan observera sina framsteg. När barnen bli varse sin egen utveckling utvecklar de en positiv uppfattning om sig själva som lärande individer. Det är viktigt att vårdnadshavarna ofta får respons om sitt barns arbete, beteende och lärande, så att de för sin del kan stödja sitt barn.⁴⁸ Förskoleundervisningen ska utveckla barnens förutsättningar för självvärdering⁴⁹. Barnen ska uppmuntras att beskriva vad de tycker om i förskolan, vad de enligt egen åsikt lyckats med och vad de skulle vilja lära sig i fortsättningen. Läraren ska också uppmuntra barnen att fundera över hur gemensamma uppgifter lyckats. Självvärderingsförmågan som småningom

utvecklas under barnets lärtid, utgör en del av förmågan att lära sig. När barnet börjar i första klass är det viktigt att läraren har tillgång till nödvändiga uppgifter om varje barns arbete, växande och lärande i förskolan. Det förutsätter samarbete mellan förskolan, skolpersonalen, vårdnadshavarna och barnen. Vid överföringen av information kan dokument som beskriver barnets framsteg i förskolan och den eventuella planen för lärande eller IP som utarbetats i förskolan utnyttjas. Anordnaren av förskoleundervisning bär ansvar för att utveckla fungerande praxis för övergångarna. Vid överföring av information ska gällande föreskrifter iakttagas. Ett villkor för att kunna upprätthålla och utveckla kvaliteten på förskoleundervisningen är att undervisningspersonalen målmedvetet genomför självvärdering. Lärarna ska använda utvärderingsinformation och dokumentation om barnens växande och lärande för pedagogisk planering och för att utveckla förskoleundervisningen. Respons från barnen och vårdnadshavarna ska beaktas för att utveckla verksamheten. När läsåret

avslutas ges barnen ett intyg över deltagande i förskoleundervisningen⁵⁰. I intyget antecknas intygets namn, vem som ordnat förskoleundervisningen, skolans/daghemmets namn, barnets namn och personbeteckning samt datum för när intyget ges. På betygen skall finnas en anteckning om att de är utformade i enlighet med de grunder för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen fastställt 22.12.2014. Intyget kan innehålla en allmän beskrivning av förskoleundervisningen. Intyget ska inte innehålla beskrivningar av barnets personlighet, lärande eller arbetssätt.

För att höja kvaliteten på det pedagogiska arbetet är det viktigt med observation, utvärdering och dokumentation. Genom utvärdering av förskolans verksamhet kan pedagogerna förbättra undervisningen och stöda och hjälpa både barnet individuellt och i grupp. Utvärdering handlar ur barnets synvinkel om att få det stöd som hen behöver.

Under team-möten utvärderas verksamheten veckovis. Förskolans årliga utvärdering sker efter verksamhetsåret. Utifrån svaren utarbetas, evalueras och förbättras verksamheten.

Med hjälp av dokumentation och utvärdering ser barnet sin utveckling och blir medvetet om sina mål och möjligheter. Tillsammans med förskolläraren gör barnen självvärdering i början av vårterminen.

Förskolläraren utvärderar barnets utveckling och inlärnin under året. Under hösten och våren diskuteras dessa tillsammans med föräldrarna. Vid behov av intensifierat- eller speciellt stöd görs en individuell plan för lärandet (IP).

4.3 Gemensamma mål för undervisningen förverkligas genom lärområden

Undervisningen i förskolan ska vara helhetskapande och bestå av lärområden av olika omfattning som genomförs på olika sätt. Lärområdena ska genomföras utgående från barnens intressen och de gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel. De gemensamma målen baserar sig på mål inom olika kunskaps- och färdighetsområden som är väsentliga i förskolan och på målen för mångsidig kompetens. De gemensamma målen är mål som ska styra lärarens arbete. Målet för undervisning som genomförs som lärområden är att stödja barnets växande och välbefinnande samt att erbjuda dem en mångsidig grund för sin kompetensutveckling. Leken och andra för barn naturliga sätt att arbeta och lära sig ska ligga som grund för lärande och all verksamhet. Hur lång tid som används för varje lärområde och hur de genomförs varierar beroende på ämnesområdet, situationen och på hur barnens lärande framskrider. Barnen ska under lärarens ledning delta i planeringen av lärområdena och i utvärderingen av genomförandet. Det är viktigt att alla barn har möjlighet att lära sig och de får arbeta i egen takt och utveckla sina färdigheter i mångsidiga lärmiljöer i växelverkan med andra barn, läraren och den övriga personalen. Syftet med lärområdena är att erbjuda barnen nya och inspirerande lärupplevelser och möjligheter att arbeta med uppgifter som innehåller lämpliga utmaningar i lärandet. Barnens olika behov av stöd ska beaktas i undervisningen och barnen ska ges tillräckligt stöd genast när behov uppstår. De gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel är uppdelade i fem lärområden. Varje lärområde innehåller mål som har både didaktiska och pedagogiska syften som hör samman med varandra. Lärområdena i förskoleundervisningen ska utformas så att målen och innehållet kombineras på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt.

Mina många uttrycksformer

Barnens inlärningsförutsättningar, sociala färdigheter och positiva självbild stärks när de lär sig att strukturera omvärlden. Den förmågan utvecklas när barnen får utforska, tolka och öva att uttrycka sig och världen på olika sätt. Det stödjer också utvecklingen av deras koncentrations- och självregleringsförmåga. Förskoleundervisningen uppdrag är att utveckla barnens uttrycksförmåga genom träning av grundläggande färdigheter i att uttrycka sig genom musik, bildkonst, slöjd samt verbalt och kroppsligt. När barnen får bekanta sig med olika kultur- och uttrycksformer stärks deras förmåga att delta och påverka och multilitteraciteten utvecklas. Användningen av olika uttrycksformer i förskolans vardag och fest ger möjligheter att lyfta fram den kulturella mångfalden och glädjas över den.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

I förskoleundervisningen ska barnen uppmuntras och stödjas i att använda olika uttrycksformer. Undervisningen ska planeras så att barnen får upplevelser av konst och erfarenheter av en kreativ process bestående av planering, genomförande och utvärdering. Verksamheten ska utgå från barnens förmågor, iakttagelser och upplevelser. Barnen ska uppmuntras att berätta om sina idéer, sitt arbete och om sina olika erfarenheter i anknytning till dem. Slutprodukterna granskas tillsammans och de gemensamma produkterna ska synas i lärmiljöerna. När barnen uttrycker sig och när arbetet dokumenteras ska det finnas tillgång till många olika slags material, verktyg och redskap. Kulturutbudet och lärmiljöerna i den närmaste omgivningen ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen.

Detaljerade mål:

Den musikaliska verksamheten i förskolan ska vara mångsidig och multisensorisk. Målet är att stärka barnens musikintresse och förhållande till musiken. Barnen ska ges möjlighet att upptäcka sina egna musikaliska färdigheter med hjälp av sång, dans, rörelser och genom att spela och skapa egen musik. Barnen ska få lära sig sånger och bekanta sig med olika musikstilar och instrument. Man leker, experimenterar och improviserar med musik. Tillsammans med barnen iakttar man ljudnivå, ljudlängd, ljudstyrka och klangfärger i det musikaliska utövandet. Undervisningen ska ge barnen erfarenheter av att tillsammans göra musik.

I förskoleundervisningen ska barnen öva sig att slöjda och att använda olika arbetsredskap. Barnens intresse för slöjd ska väckas. Barnen får pröva på att använda både hårda och mjuka material och lära sig de tekniker och basfärdigheter som behövs i användningen. De ska uppmuntras att planera och skapa olika slöjdarbeten tillsammans med andra inom ramen för sin fantasi och sina

färdigheter. Barnen ska också planera och tillverka ett mera omfattande slöjdarbete under lärarens handledning. Lokala hantverks-traditioner eller traditioner som anknyter till barnens bakgrund kan utnyttjas i arbetet.

Utvecklingen av barnens visuella tänkande och visuella uttryck ska stödjas i förskoleundervisningen genom att barnen får skapa, tolka och bedöma olika bilder. Undervisningsinnehållet planeras utgående från barnens erfarenhetsvärld och intressen. Barnen ska uppmuntras att skapa bilder på olika sätt, med olika verktyg och material. Förmågan att skapa bilder tränas multisensoriskt, till exempel genom att måla, bygga och skapa mediepresentationer. Utöver de bilder barnen själva producerar ska man också tillsammans studera konstverk, mediebilder, formgivning av föremål och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska uppmuntras att tolka och beskriva sina tankar om de visuella budskapen. Bilder granskas med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska uppmuntras att uttrycka sig muntligt och kroppsligt med hjälp av lek och olika övningar. Målet är att barnen får erfarenheter av hur man kan leka och kommunicera på olika sätt med språket och kroppen. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt med hjälp av olika uttrycksformer. Ramsor, dikter och barnlitteratur utnyttjas i undervisningen. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av gemensamt planerade processer. Som uttrycksformer kan användas dramaverksamhet, ordkonst eller dans.

Musik

Den musikaliska verksamheten genomsyrar hela förskoleundervisningen. Målsättningen med musikalisk verksamhet är att väcka intresset och lusten till musik och att ge barnet tillgång till musikupplevelser. Musik i förskolan stärker det sociala och emotionella utvecklingen.

Musik kan vara uppiggande, inspirerande, rogivande och tröstande. Den är starkt förknippad med känslolivet.

Genom mångsidig musikaliska aktiviteter såsom sång, dans, rörelse, rytm och skapande verksamhet har barnet möjlighet att utveckla sin kreativitet och sitt självförtroende tillsammans med varandra.

Förskolan har tillgång till olika instrument, t.ex. piano, gitarr, lillcitra, xylofon och olika rytminstrument. På ett lekfullt sätt övar och experimenterar man med musikens grundelement; klang, melodi, rytm, dynamik och form. All musikalisk verksamhet utgår från tystnad.

Barnen uppmuntras aktivt till att lära sig lyssna både på sitt eget musicerande och andras. Vid sång får de lära sig att anpassa sin röststyrka till gruppens och öva sitt sinne för rytm och tempo. Även känsla för pauser är viktig för det musikaliska uttrycket.

Man utgår från grundpulsen och den egna kroppen vid sång, rytmik och spelandet. Barnen får möjlighet att röra på sig till olika typer av musik, att måla till musik, att slappna av till musik, att sjunga och spela och skapa egen musik. Genom att sjunga utvecklar barnen sitt språk, sitt ordförråd, sin språkförståelse samt minne.

Förskolan deltar i konserter och musikevenemang arrangerade av skolan eller Åbo stad. Tillgång till ny teknik gör det möjligt att på ett roligt och kreativt sätt forska, spela och dokumentera tillsammans.

Genom ett mångsidigt musicerande kan barnen i förskolan få grundläggande färdigheter som ger styrka i det fortsatta livet.

Slöjd och handarbete

I förskolan har barnen tillgång till skapande material, både mjukt och hårt. Genom slöjd och handarbete utvecklas finmotorik, koordination öga-hand, estetik och förmågan att planera sitt arbete. I förskolan får barnen sy på väffeltyg, använda filtyg, garn och tråd.

Naturmaterial och återvunnet material ger barnen nya idéer och utvecklar fantasin.

Lera, färger, penslar, pennor och kriter används flitigt i förskolan.

Verbal utveckling

Förskolan skall ge barnet tid och möjlighet att uttrycka sig verbalt. Den verbala utvecklingen stärks av dagliga samtal och planerade språkutvecklande lekar. Barnen uppmuntras till att berätta och till att lyssna på andra.

Sånger, rim och ramsor, musik, lyssnalekar, rytm och stavelser är några av arbetssätten för att stärka och utveckla språket.

Språklig medvetenhet övar vi med hjälp av t.ex. Bornholmsmetoden, Språkplantan eller Vägen till språket.

Barnen lär sig att uttrycka sig muntligt och ökar sitt ordförråd via sagor.

Genom högläsning övar barnen sin fantasi och lär sig sociala berättelser. I förskolan har litteraturen en viktig roll och vi använder oss av olika typer av litteratur; sago-, fakta-, dikt- och rim och ramsor.

Vi besöker biblioteket och deltar i bibliotekskurs ordnad för förskolebarn. Barnen får via böcker, skapande verksamhet, drama och media möjlighet att berika sin fantasi och hjälp med att förstå sitt eget och andras liv.

Den fria leken skapar möjligheter för barnen till samtal, diskussion, växelverkan och konfliktlösning.

Stegvis-materialet behandlar socialt beteende. Barnen får själva delta genom att berätta, fundera och diskutera.

I den fria leken i mindre grupper övar barnen växelverkan och samförstånd. I rollekarna får barnen fantisera och leva sig in i olika roller och situationer.

Under ledda lekstunder, gymnastik och förskolestunder lär sig barnen att lyssna och ta emot instruktioner och att handla enligt dem.

Fysisk utveckling

Förskolebarnen får uttrycka sig kroppsligt i ute- och inne-lekar, både under fri och ledd verksamhet.

Genom rörelselekar, sport, gymnastik och sånger med rörelser, tränas såväl fin- som grovmotorik.

Under gymnastikstunderna får barnen träna och använda hela kroppen.

Färdigheter som att turas om, förmågan att kämpa, uthållighet och att glädjas stärks. Utöver det förbättras konditionen och rörelseglädjen.

Inne kan vi ha redskapsbanor med bollar, hopprep, rockringar, rep, ringar, ribbstolar och bänkar beroende på utrymmena. Dans, bollekar, gymnastik till musik och sagogymnastik. Ledda lekar och lagsporter.

Ute får barnen lära sig traditionella utelekar, spela bollspel och friidrott. I skogen och ute i naturen får barnen träna balans och uthållighet. Promenader och utflykter hör till förskolverksamheten. Då barnen rör sig till fots, utvecklas förståelse för trafiken.

Under vinterhalvåret åker barnen skridskor och om möjligt, skidor.

I mån av möjlighet anordnar Åbo Stad simskola.

Till vardagsmotion räknas att gå i trappor, förflyttar sig från rum till rum och dagligen klä av och på sig.

Språkets rika värld

Språket är för barnen både ett föremål och ett verktyg för lärandet. I förskoleåldern blir språket allt mera ett verktyg för tänkande, uttryck och kommunikation, som barnen använder för att strukturera sin vardag och forma sin världsbild. Förskoleundervisningen uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens språkliga färdigheter från en allmän uppfattning om språkets betydelse mot en mera detaljerad förståelse av språkets strukturer och form. Det centrala är att väcka barnens intresse och nyfikenhet för talat språk och för att läsa och skriva. Språke exempel och positiv respons har stor betydelse för lärandet. Att tolka och producera olika slags texter muntligt och med hjälp av olika kommunikationsmedel är en del av den multilitteracitet och den mångsidiga kompetens i informations- och kommunikationsteknik som småningom utvecklas. Barnens språkliga och kulturella mångfald ska uppmärksammas och respekteras och dess kontinuitet stöddas i förskoleundervisningen. Att ge akt på olika språk stödjer språkmedvetenheten och utvecklingen av mångsidig kompetens med avseende på kulturella färdigheter och kommunikationsförmåga.

Under förskolåret stärks barnets kommande skolspråk. Barnets språkliga medvetenhet och intresse för skriven text skall väckas och hen ska få bekanta sig med olika typer av litteratur. Förskolan bör beakta barn med flera hemspråk. Barnet lär sig via språklekar hur språket är uppbyggt, får möjlighet att uttrycka sig muntligt och får stöd för sina läs- och skrivfärdigheter via mångsidigt material. Förskolelära- ren fungerar som språklig förebild. I förskolan får barnen lyssna på instruktioner och öva sig att minnas och förstå dess innebörd.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

Målet i förskoleundervisningen är att främja barnens språkliga utveckling och kommunikationsfärdigheter samt stärka deras intresse för språk och kultur. Utvecklingen av barnens språkliga medvetenhet främjas av språklekar och -ramsor och genom att barnen får bekanta sig med talat och skrivet språk på ett mångsidigt sätt. Barnens begynnande läs- och skrivfärdighet ska stödjas med hjälp av lekar och aktiverande övningar. Undervisningen och lärmiljöerna ska planeras så att de ger barnen goda möjligheter att iakttä, utforska och experimentera med talat och skrivet språk och att bredda sitt ordförråd. Utöver undervisningsspråket ska man i förskoleundervisningen också uppmärksamma andra språk. Det är viktigt att barn som har ett annat modersmål än undervisningsspråket får mycket stöd så att deras kunskaper i undervisningsspråket utvecklas och att de samtidigt upplever att de språk de talar hemma är viktiga och värdefulla.

Detaljerade mål:

Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska/finnska/samiska/teckenspråk ska stödjas på olika sätt i förskoleundervisningen.

Undervisningen ska ge barnen möjligheter att öva sig att lyssna och tala i olika situationer. De ska uppmuntras att berätta och diskutera, att leva sig in i, förstå och minnas det de hör. Tillsammans med läraren funderar barnen över ords betydelse och leker med ord. Gemensamma diskussioner utvecklar barnens förmåga att fråga, dra slutsatser och bedöma det de hör. Barnen ska inspireras att skapa berättelser och ges möjlighet att öva sig genom till exempel drama, egna berättelser och sagor, även digitala.

Barnen ska få lyssna till olika texter och diskutera dem tillsammans. Det hjälper dem att förstå betydelsen av att läsa. Lärarens exempel och olika övningar ger barnen erfarenheter av hur tal kan omvandlas till skrivet språk och skrivet språk till tal. Man undersöker tillsammans skrivet och talat språk. Barnen ska göras uppmärksamma på att talet kan indelas i mindre enheter, såsom ord, stavelser och ljud.

Utvecklingen av barnens begynnande läsfärdighet ska stödjas genom att de ges möjligheter att skriva på ett lekfullt sätt och att producera egna texter med hjälp av digitala verktyg. Barnen ska inspireras att tillsammans och på egen hand känna igen och producera bokstäver, ord och texter på olika sätt utgående från sin förmåga och sitt intresse i för dem relevanta sammanhang.

Barnlitteratur ska användas på ett mångsidigt sätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att undersöka och läsa olika slags texter enligt sin förmåga och att berätta eller på olika sätt uttrycka vad de hört eller läst.

Utvecklingen av barnens finmotorik och barnens förmåga att gestalta rum och riktningar ska stödjas med hjälp av olika lekar och övningar. Barnen ska lära sig ett ändamålsenligt penngrepp och att använda tangentbord och andra digitala verktyg för sitt skrivande.

I förskoleundervisningen ska man tillsammans iakttä olika språk för att stödja barnens språkliga färdigheter. I synnerhet granskas de språk som talas i barngruppen och i närmiljön. På det viset stöds barnens språkmedvetenhet och utvecklingen av de egna språkliga

och kulturella identiteterna. Samtidigt väcker man barnens intresse för både rikedomerna och det intressanta med olika språk och kulturer i omvärlden. I undervisningen kan till exempel sånger, lekar och tecken på olika språk användas.

Jag och vår gemenskap

När barnen växer blir deras revir större. Utöver det egna hemmets traditioner, regler, värderingar och synsätt möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka barnens förmåga att förstå och komma till rätta i ett pluralistiskt samhälle. Lärområdet ska behandlas ur ett historiskt och samhälleligt perspektiv samt ur ett etiskt och livsåskådningsmässigt perspektiv. Genom att fundera över närmiljöns historia och aktuella frågor riktas barnens intresse mot samhällsfrågor. Att reflektera över etiska val i vardagen, utveckla sina emotionella färdigheter och att träna konstruktivt beteende stärker barnens sociala färdigheter. Att bekanta sig med seder och bruk, religioner och andra åskådningar i närmiljön i kombination med andra övergripande mål stödjer utvecklingen av barnens kulturella och sociala färdigheter samt mångsidig kompetens med avseende på tänkande och lärande. Förskolan ska samarbeta med vårdnadshavarna och vara lyhörd för varje familjs bakgrund, synsätt och värderingar.

I förskolegrupperna finns barn med olika religioner och livsåskådningar. Förskolan strävar till att öka intresse, kunskap och respekt för olika övertygelser. Genom musik, litteratur, media och eventuella besök vidgas vyerna och förståelsen för andra kulturer. Förskolan uppmärksammar flaggdagar som är viktiga för den finlandssvenska kulturen. I samband med FN-dagen har vi ypperliga tillfällen att genom ett tema öka barnens medvetenhet om olika kulturer, språk, religioner, konfliktlösning, hållbar utveckling och jordens gemensamma resurser. Barnens intresse för dessa frågor väcks genom musik, litteratur, dans och rörelse.

Sociala berättelser, StegVis och bilder används i verksamheten som stöd vid diskussioner och grupparbeten för att stärka och vägleda barnet i dess etiska tänkande. Barnen uppmuntras till att reflektera kring olika etiska val i vardagen och tillsammans gör vi upp gemensamma trivselregler. Barnens tankar, känslor och upplevelser är viktiga och barnen skall känna att de blir hörda.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

Målet är att stärka barnens intresse för samhällelig verksamhet, i synnerhet i närmiljön, och att stärka barnens delaktighet i sin verksamhetsmiljö. Barnen ska göras uppmärksamma på nuet och ges möjligheter att leva sig in i händelser och situationer i det förflutna. Undervisningen ska stödja barnens förmåga till etiskt bemötande och tänkande samt utvecklingen av emotionella färdigheter. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig såväl med sin egen som med andra åskådningar och religioner som finns representerade i den egna barngruppen eller i närmiljön, och med seder och bruk som kännetecknar dem. Barnen ska uppmuntras att fråga och ges utrymme att fundera och undra. Lämpliga arbetssätt är diskussioner och metoder som ger barnen möjlighet att leva sig in i olika situationer.

Detaljerade mål:

Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett historiskt perspektiv. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. Också olika festtraditioner, berättelser, traditionella lekar och sånger kan användas i undervisningen.

Barnens intresse för samhällsfrågor ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen bekantar man sig med medier och prövar att producera media på ett lekfullt sätt. Tillsammans med barnen diskuterar man och ifrågasätter sanningsenligheten i medieutbudet. I undervisningen bekantar man sig med barnens rättigheter utgående från FN:s konvention om barnets rättigheter. Regler för förskolegruppen skapas och utvecklas tillsammans med barnen. Samtidigt lär man barnen att förstå att reglerna i samhället är avtal mellan människor. Närmiljön utnyttjas så att barnen har möjlighet att på riktigt delta och påverka.

Förskoleundervisningen ska innehålla gemensam etisk fostran. Den ska kopplas till barnens vardag och verkliga situationer som är förknippade med känslor och etiska val. Barnen ska få hjälp med att lära sig identifiera sina känslor, handla vänligt och ansvarsfullt och att lösa konfliktsituationer som uppstår mellan barnen på ett konstruktivt sätt. Tillsammans med barnen funderar man över vänskap och respekt för andra, glädje och rädsla, könsrelaterade antaganden och hur man skiljer mellan rätt och fel. Naturliga arbetssätt för etisk fostran är förutom gemensamma diskussioner till exempel roller, sagor och medieberättelser. Undervisningsmaterial och -program som utarbetats för att främja barns sociala och emotionella färdigheter utnyttjas i undervisningen.

Inom åskådningsfostran bekantar man sig tillsammans med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen. Åskådningar som inte har någon religiös anknytning granskas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningsfostran kopplas ihop med vardagliga företeelser, fester och aktuella händelser som har religiös eller konfessionell innebörd. Målet är att hjälpa barnen att förstå och respektera både sina egna och andra barns och familjers olika konfessionella traditioner och sedvänjor samt uppfattningar som hänger ihop med dem. Barnen ska uppmuntras att fundera över olika livsfrågor i samverkan med andra. Samtidigt stärks deras förmåga att förstå ord och begrepp som anknyter till religioner och åskådningar. I undervisningen kan man dra nytta av exempelvis besök av gäster och evenemang i närmiljön.

Jag utforskar min omgivning

Barnens omvärld – den närbelägna naturen och den byggda miljön samt de övriga lärmiljöerna i förskolan – erbjuder gott om material för barnens lärande. När det gäller träning av barnens matematiska färdigheter och teknologi- och miljöfostran är det särskilt viktigt att undervisningen knyts till barnens erfarenhetsvärld och omvärld. Att strukturera och beskriva sina iakttagelser, upplevelser och kunskaper som gäller omvärlden hjälper barnen att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och att förstå och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande och intresse för matematik. Den ska också stärka barnens naturkännedom och förhållande till naturen och göra dem bekanta med vardagsteknik. I förskolan bekantar sig barnen med undersökande lärande genom att iaktta och utforska omgivningen och genom att experimentera och dra slutsatser.

Det pedagogiska materialet baserar sig på läroplanen och på barnens intressen och förutsättningar. Lärmiljön skall vara upplevelsebaserad och aktiverande. På så sätt utforskar man omgivningen tillsammans med barnen och får möjligheten till att använda närmiljön som inlärningsmiljö.

Barnen bör stödas i sitt matematiska tänkande i omgivningen på ett aktiverande sätt, t.ex. räkna trapporna. Läraren stöder barnen till att beskriva sitt matematiska tänkande och med problemlösning. Genom att använda bilder, klossar och träningar ges barnen möjlighet till att sortera, klassificera, jämföra, ordna och hitta regelbundenhet och mönster.

Miljöfostran erbjuder barnen naturupplevelser. De får bekanta sig med djur och växter samt olika naturfenomen. Lärandet ger en grund till miljömedvetenhet och en förståelse för hållbar utveckling.

Tillsammans med barnen funderar man över teknologiska lösningar i vår vardag.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

Förskoleundervisningen ska stärka grunden för barnens matematiska tänkande och för matematiskt lärande. Barnen ska uppmuntras att upptäcka matematiken i vardagen och omgivningen. Undervisningen ska ge möjligheter att utveckla förståelse för begreppen tal, förändring och tid samt nivå och rymd och att utveckla mätkunskaper. Målet för undervisningen är att erbjuda barn som befinner sig i olika stadier av det matematiska tänkandet glädje över insikt och lärande.

Undervisningen ska omfatta iakttagelser i naturen. Utvecklingen av barnens känsla för miljön och deras förhållande till naturen stöds genom att barnen får röra sig i naturen och utforska den. Barnen ska också uppmuntras att iaktta hurudan teknik som finns i omgivningen och att testa egna lösningar.

Man bekantar sig med undersökande arbetssätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och att gemensamt söka svar på dem. Barnen ska lära sig att jämföra, klassificera och sortera information utgående från observationer eller mätningar. De ska uppmuntras att dra slutsatser och hitta lösningar på vardagliga problem och att testa olika lösningar. I undervisningen ska barnen öva sig att dokumentera med olika verktyg och att presentera resultat på olika sätt.

Detaljerade mål:

Barnen sporras att utveckla sina matematiska färdigheter med hjälp av aktiverande övningar, genom lek och med hjälp av olika sinnen i olika lärmiljöer. I undervisningen bekantar man sig tillsammans med matematiken och dess delområden på ett äskådligt sätt.

Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska observationer i olika vardagliga situationer med hjälp av att läraren beskriver och sätter ord på företeelserna. Barnen ska få öva sig att presentera sina observationer med hjälp av bilder och olika redskap. Undervisningen planeras så att barnen har gott om möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Undervisningen ska även omfatta lekar och uppgifter som utvecklar minnet. Barnen ska också uppmuntras att dra slutsatser och söka lösningar på problemlösningsuppgifter som anknyter till omvärlden.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska mångsidigt stödjas genom lek och övningar. Barnen ska uppmuntras att observera antal i omgivningen och att enligt sin förmåga kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Antalen jämförs och förändringen av antal undersöks med hjälp av praktiska exempel. Undervisningen ska i synnerhet fästa vikt vid utvecklingen av barnens förmåga att se och räkna upp talföljder.

Barnens förmåga att uppfatta nivå och läge ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska till exempel med hjälp av rörelselekar uppmuntras att undersöka och testa två- och tredimensionalitet och lära sig plats- och jämförelsebegrepp, såsom framför, uppe och varannan. För att stärka barnens geometriska tänkande ges barnen möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Under lärarens ledning får barnen bekanta sig med former i omgivningen och öva sig att benämna dem. I förskoleundervisningen ska barnen pröva på att mäta både med kroppen och med olika redskap. I undervisningen tränas tidsbegrepp såsom ibland, i går och i morse. Man funderar tillsammans på tidsföljder till exempel genom att observera dygnstider. I undervisningen ska bland annat lekar, spel och berättelser samt informations- och kommunikationsteknik utnyttjas.

Miljöfostran i förskoleundervisningen ska ge barnen naturupplevelser och möjlighet att utforska och bekanta sig med växter, djur och naturfenomen. Omgivningen iaktas med olika sinnen och med hjälp av audiovisuella hjälpmedel. Undervisningen kan också innehålla mindre experiment. Man diskuterar observationerna och övar sig att klassificera information från sina observationer. Samtidigt övar barnen sig att använda begrepp som anknyter till naturen, att dra slutsatser och funderar över orsakssammanhang. Barnens kunskap

om naturen utnyttjas i undervisningen. Man övar tillsammans att skaffa information om sådant som intresserar barnen. Man bekantar sig med naturskydd i undervisningen för att lägga grund för en hållbar livsstil. Barnen ska lära sig att värna om sin miljö och trivselt i miljön.

Man ger tillsammans med barnen akt på tekniska lösningar i vardagen, deras egenskaper och hur de fungerar. I undervisningen framhålls att teknik är resultatet av människans kreativitet. Barnen får bekanta sig med teknik genom att hitta på, pyssla och själva bygga olika konstruktioner och lösningar med olika material. Barnen ska uppmuntras att beskriva sina lösningar. Utöver redskapen i lärmiljöerna kan man till exempel använda barnens egna leksaker i undervisningen och fundera över hur de fungerar.

Jag växer och utvecklas

Förmåga att ta hand om sig själv och hantera vardagen ingår i den mångsidiga kompetens som är målet för förskoleundervisningen. Barnen behöver erfarenheter, information och reflektion för att småningom utveckla uppskattning för och färdigheter inom detta område. I förskoleundervisningen närmar man sig lärområdet ur motions-, kost-, konsument-, hälso- och säkerhetsperspektiv. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och motion samt att utveckla barnens hälso- och säkerhetskompetens. Vidare ska förskoleundervisningen främja kost-, konsumtions- och hygienvanor som hör samman med en hållbar livsstil. I förskolan skall alla barnen lära sig att ta hand om sig själva i alla vardagliga situationer så att de mår bra fysiskt och psykiskt. I förskolan läggs grunden till att må bra med motion-, kost-, hälso- och säkerhetsundervisning.

Barnen skall få röra på sig på många olika sätt och förstå betydelsen av välbefinnande genom att motionera. Samtidigt tränas barnen socialt att fungera i grupp. Barnen får öva sig att stärka kroppskontrollen och röra på sig både ute och inne. I gymnastiken används olika redskap, ledda lekar och balansövningar.

Finmotoriken tränas med pennor, sax, syarbeten och spel så att gestaltningen och precisionen övas upp.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

Barnen ska få mångsidiga erfarenheter av motion och börja förstå sambandet mellan motion, välbefinnande och hälsa. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att utveckla sina motoriska och sociala färdigheter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla de perceptionsmotoriska färdigheterna som är viktiga med tanke på barnens allmänna inlärningsförutsättningar. Tillsammans med barnen bekantar man sig med hälsosam kost och funderar över dess betydelse. Barnen får lära sig måttlig konsumtion. Undervisningen ska ta upp hälsorelaterade faktorer och stödja barnens förmåga att sköta sin hälsa. Barnen ska få information om hur man rör sig tryggt i närmiljön och i lärmiljöerna i förskolan.

Detaljerade mål:

Målet i förskoleundervisningen är att inspirera barnen att röra på sig på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Med hjälp av motion och lekar utvecklas barnens förmåga att fungera tillsammans med andra. Samtidigt stärks deras kroppskontroll och förmågan att uppfatta sin kropp och dess olika delar i förhållande till det omgivande rummet, den använda tiden och kraften. Utöver handled motion ska barnen också varje dag ges möjligheter att frivilligt röra på sig både inomhus och utomhus. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen spurras att motionera också på fritiden i olika lokaler och i olika förhållanden utomhus.

Grundläggande motoriska färdigheter som behövs i vardagen tränas mångsidigt och regelbundet i olika miljöer i förskoleundervisningen. Sådana färdigheter är balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Barnen får träna balans med hjälp av lekar där de övar att bromsa och finta eller genom att leka på en teknikbana. Rörelseförmågan främjas genom övningar där barnen ska rulla, klättra, springa och hoppa. Förmågan att hantera redskap tränas genom att barnen får knuffa och dra och använda olika redskap och bollar på olika sätt. Barnen ska dessutom inspireras att träna sin finmotorik med hjälp av till exempel spel och lekar som utvecklar fingerfärdighet och precision. Målet är att undervisningen ger alla barn möjligheter att delta och att lyckas och att den stödjer barnens välbefinnande och funktionsförmåga.

I förskoleundervisningen ska måltidssituationen utnyttjas som en hälsofrämjande lärmiljö som utvecklar barnens kunskaper om mat. Måltidssituationerna görs så trivsamma som möjligt och barnen får lära sig ett gott bordsskick. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även med någon annan matkultur genom att utnyttja hennens sakkunskap.

Man ska tillsammans med barnen undersöka reklam som riktas till barnen och fundera över betydelsen av måttlig konsumtion. Till exempel tolkningar av konsumtion och reklam som kommer till uttryck i barnens lekar och teckningar kan fungera som grund för konsumentfostran i förskolan.

Barnen får lära sig förstå betydelsen av att röra på sig, att vila och att ha goda människorelationer för välbefinnandet och hälsan. Tillsammans med barnen funderar man över hälsa och sjukdomar och orsakerna till dem samt över människans möjligheter att påverka sin fysiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande. Man diskuterar goda människorelationer och vilken betydelse de har för det psykiska välbefinnandet. Barnen övar i vardagliga situationer att umgås med kompisar, ta hänsyn till andra, identifiera och behärska känslor. Tillsammans med barnen diskuterar man sömn och motion och funderar över hur de inverkar på att man varje dag är pigg och mår bra. I undervisningen ska man söka information om hygien och som en del av vardagen i förskolan övas grundläggande färdigheter i anslutning till hygien.

Barnen ska i förskolan få information om sin rätt till ett tryggt liv, respektfullt bemötande och integritet. Man ger tillsammans akt på och funderar över de vanligaste fysiska och psykiska risksituationerna i vardagen och i lärmiljöerna i förskolan. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp vid behov och att handla tryggt i de vanligaste vardagliga situationerna. Barnen ska uppmuntras att be om hjälp av en vuxen i problemsituationer i förskolan och om de upplever mobbning samt att berätta om sina bekymmer. I undervisningen tränas reglerna för hur man rör sig i trafiken och vistas tryggt i informations- och kommunikationstekniska miljöer på ett för åldern lämpligt sätt.

Målsättningen i förskolan är att barnen lär sig att ta hand om sig själva i vardagliga situationer så att de mår bra fysiskt och psykiskt. I förskolan läggs grunden till att välmående med motion-, kost-, hälso- och säkerhetsundervisning.

. Barnen skall få röra på sig på många olika sätt och förstå betydelsen av välbefinnande genom att motionera. Samtidigt tränas barnen socialt att fungera i grupp. Barnen får öva sig att stärka kroppskontrollen och röra på sig både ute och inne. I gymnastiken används olika redskap, ledda lekar och balansövningar. Åbo stad ordnar simskolor i mån av möjlighet

Finmotoriken tränas med pennor, sax, syarbeten och spel så att gestaltningen och precisionen övas upp.
I samband med hälsokunskap kan man nämna motionens, kostens och vilans betydelse

I förskolan uppmuntras barnen till att äta hälsosamt. Barnen lär sig att ta lämpliga portioner och ha ett gott bordsskick. Det är trevligt att värna om de finska mattraditionerna men också att bekanta sig med främmande matkulturer.

I samband med hälsokunskap diskuteras motionens, kostens och vilans betydelse. Pedagogen berättar om kroppens olika funktioner, hygien och välbefinnande. För att barnen skall må bra skall också den socioemotionella utvecklingen stödas. Det är viktigt att barnen lär sig uttrycka sina känslor och hur man behandlar sina vänner och visar hänsyn. Vuxna stöder barnen vid konflikter och motverkar mobbning.

Barnen skall få känna sig trygga och vistas i en säker miljö. I förskolan lär sig barnen trafikregler och trafikvett för att kunna röra sig tryggt och säkert i trafiken. I praktiken får barnen lära sig trafikvett när det ordnas utfärder och olika besök i närmiljön.

I förskolan är det viktigt att också betona och ge möjlighet till avslappning och vila. De vuxna handleder barnen till att själva kunna hitta på sysselsättning och stimulerande verksamhet utan att komma med färdiga lösningar. Barn uppmuntras till att aktivt be om hjälp och stöd och den vuxna är lyhörd för både det enskilda barnets samt gruppens behov. En tillåtande atmosfär med förtroende inom gruppen är viktig för all utveckling och inläring.

4.4 Specifika frågor angående språk och kultur

All förskoleundervisning ska följa samma allmänna mål för fostran och lärande som fastställs i grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund och färdigheter ska beaktas i förskoleundervisningen. Förskoleundervisningens mål är att stödja utvecklingen av varje barns språkliga och kulturella identiteter och lära barnen att respektera olika språk och kulturer. Ett särskilt mål är att stödja språkfärdigheterna hos två- och flerspråkiga barn. Enligt lagen om grundläggande utbildningen är undervisningsspråket i förskoleundervisningen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Undervisningsspråket kan också vara något annat språk, om det inte äventyrar möjligheterna att uppnå målen i läroplansgrunderna. I en särskild grupp kan förskoleundervisningen huvudsakligen eller helt ges på ett annat språk.⁵¹ Informationen till vårdnadshavarna och olika centrala dokument ska finnas tillgängliga på undervisningsspråket enligt vad som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

Annan språklig och kulturell bakgrund i förskoleundervisningen

Förskoleundervisningen för samiska barn har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner. Man kan i undervisningen dra nytta av närmiljön och samarbeta med vårdnadshavarna och det samiska samfundet. Förskoleundervisningen kan ordnas på samiska eller som tvåspråkig språkbadsundervisning. När förskoleundervisningen ges på något av de tre samiska språken, är dess särskilda mål att stärka förmågan att förstå och använda samiska. Målet är att öka barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Det särskilda målet för förskoleundervisningen för romska barn är att stärka barnens identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur. Utöver det ska tvåspråkighet stödjas i samarbete med barnens familjer. Barnen ska i mån av möjlighet ges undervisning i romani. I undervisningen i romani ska barnen bekanta sig med det romska språket och den romska kulturen, deras ordförråd utvidgas och de ska uppmuntras att använda språket i olika kommunikationssituationer. Förskoleundervisning för teckenspråkiga barn genomförs i första hand i en skild grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Målet för förskoleundervisningen för teckenspråkiga är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identitet genom att ge dem möjlighet att tillägna sig teckenspråk. Målet är också att stärka kunskaperna i det svenska eller finska teckenspråket och teckenförrådet samt att sporra barnen att använda teckenspråk och öka deras förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer. I förskoleundervisningen ska barn med annat modersmål och flerspråkiga barn få stöd för sin språkutveckling och för utvecklingen av sin identitet och självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska/finska ska främjas inom de olika delområdena av språkkunskap utgående från barnens behov och förutsättningar, både genom ledd verksamhet och i förskolans vardag. Separat undervisning i svenska/finska som andraspråk

och undervisning i barnens eget/egna modersmål erbjuds i mån av möjlighet. Barn med invandrabakgrund kan delta antingen i förskoleundervisning eller i undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen eller i båda.

I Åbo svenska förskolor är undervisningsspråket svenska. De barn med t ex. försenad talutveckling bör få stöd och hjälp. Som hjälpmedel i språkutvecklingen används olika hjälpmedel och metoder. Samarbete mellan föräldrar och förskola samt tidigare vårdplatser är av stor vikt då det gäller att främja barnets språk.

5. Stöd för barnets växande och lärande

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används den i förskoleundervisningen lämpligare termen stöd för växande och lärande i stället för termen stöd för lärande och skolgång som används i lagen om grundläggande utbildning. Stödet för växande och lärande och elevvården som beskrivs i kapitel 6 ska bilda en helhet. I detta kapitel föreskrivs om stödet för lärande och skolgång som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

5.1 Principerna för stöd

Barn som deltar i förskoleundervisning omfattas av stöd för växande och lärande enligt lagen om grundläggande utbildning. Enligt lagen har barnen rätt att få tillräckligt stöd genast när behov uppstår⁵². Det finns tre nivåer av stöd för växande och lärande: allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Stödformer som nämns i lagen om grundläggande utbildning är till exempel specialundervisning på deltid, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel. Stödformerna kan användas på alla nivåer av stöd, antingen enskilt eller samtidigt så att de kompletterar varandra. Stödet ska vara flexibelt, långsiktigt planerat och förändras enligt behovet av stöd. Stödet ska ges så länge, på den nivå och i den form som det behövs. Det är viktigt att behovet av stöd identifieras och att stöd för växande och lärande ges på ett tidigt stadium för att förhindra att problemen växer och blir mera komplicerade. Stödet för växande och lärande ska ordnas utgående från såväl det enskilda barnets som barngruppens styrkor respektive inlärnings- och utvecklingsbehov. Det är viktigt att i förskolan se till att alla barn får uppleva att de lyckas i lärandet och som medlem i gruppen. Det stödjer barnens positiva uppfattning om sig själva. Mångsidig respons och information om lärandet ska metodiskt användas för att uppmuntra och handleda barnen. På det viset blir barnen medvetna om hur lärandet framskrider. Stödet för växande och lärande innebär både lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna samt lösningar som möter barnens individuella behov. Särskild vikt ska läggas vid att lärandet kan förflyta så obehindrat som möjligt och att inlärningsvärigheter förebyggs och upptäcks på ett tidigt stadium. Yrkesövergripande samarbete mellan lärarna, speciallärare, övrig förskolepersonal och andra sakkunniga har stor betydelse för att behovet av stöd ska upptäckas och när stödet planeras och genomförs. Vilka sakkunniga som ska delta i samarbetet avgörs från fall till fall. Principen är att behovet av stöd ska bedömas och beslut om stöd enligt lagen om grundläggande utbildning fattas så fort som möjligt efter att förskoleundervisningen inletts. Ofta har barnets behov av stöd observerats redan innan förskoleundervisningen inletts. Samarbete mellan förskoleundervisningen, barnets tidigare småbarnspedagogik, rådgivningen och vårdnadshavarna bidrar till kontinuitet i barnets välbefinnande och lärande. Information om stödåtgärder som barnet eventuellt fått före förskolan ska utnyttjas i förskoleundervisningen.

När behovet av stöd bedöms granskas först de befintliga arbetssätten, undervisningsarrangemangen samt lärmiljöerna och hur de lämpar sig för barnet. Utifrån det bedöms om man genom att ändra på dem kunde hitta bättre pedagogiska lösningar för barnet. Barnet ska i första hand ges stöd i den egna förskolegruppen genom olika flexibla arrangemang, om inte barnets bästa nödvändigtvis förutsätter att barnet flyttas till en annan grupp eller enhet. Om barnet utöver förskoleundervisning också utnyttjar andra tjänster inom småbarnspedagogiken, ska förskolepersonalen och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken samarbeta i frågor som gäller stödet för barnets växande och lärande. Det är viktigt att information om barnets behov av stöd och det stöd barnet fått i förskolan också överförs till den grundläggande utbildningen. Undervisningsanordnarna ska skapa och utveckla smidiga informationsrutiner.

5.2 Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd

Undervisningen och fostran ska ordnas i samarbete med vårdnadshavarna så att varje barn får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov⁵³. När ett barn har behov av stöd ökar betydelsen av samarbete med vårdnadshavaren. Förskolepersonalen ska känna till de lagar och bestämmelser som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till barnets stöd. Det är bra att informera alla vårdnadshavare om möjligheten att få stöd och om de centrala principerna för stöd. Barnen ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt och för dem lämpligt sätt. Det är viktigt att förskolepersonalen kontakter vårdnadshavaren genast om det framgår att ett barn har problem i utvecklingen eller lärandet eller barnets välbefinnande är i fara. Vårdnadshavaren ska ges tillräcklig information om till exempel hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Vårdnadshavaren ska uppmuntras att för sin del stödja sitt barn i att nå sina mål. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Det är bra att föräldrarna vet att varken de eller barnet kan vägra att ta emot stöd för växande och lärande och att deras samtycke inte behövs för att bedöma behovet av stöd eller för att planera stödet. Barnet kan också behöva stöd inom den individuella elevvården. Detta stöd grundar sig på frivillighet och förutsätter vårdnadshavarens samtycke (se kapitel 6 Elevvård).

5.3 Allmänt stöd

Förskoleundervisning av hög kvalitet lägger grund för barnets växande, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas till exempel genom olika slags arbetssätt och pedagogiska metoder, flexibel gruppindelning och samarbete mellan lärarna och den övriga personalen. Undervisningen ska ta hänsyn till både gruppens och det enskilda barnets behov. Det första sättet att möta ett barns behov av stöd är allmänt stöd. Det innebär i allmänhet att enstaka stödåtgärder sätts in för att påverka situationen på ett så tidigt stadium som möjligt. Allmänt stöd ska ges genast när behovet av stöd uppstår och det krävs inga särskilda undersökningar eller beslut för att påbörja stödet. Att utvärdera behovet av stöd och ge det stöd som behövs ska ingå i all fostran och undervisning. Stödet ska ordnas genom samarbete mellan förskolelärarna och den övriga personalen och i nära samarbete med vårdnadshavaren och barnet. Inom det allmänna stödet möts barnets behov av stöd till exempel med hjälp av material och redskap som lämpar sig för barnets individuella behov samt undervisningsprogram som är avsedda för förskoleundervisningen och specialundervisning på deltid. En plan för barnets lärande kan användas i samband med allmänt stöd.

5.4 Intensifierat stöd

Ett barn som behöver regelbundet stöd eller flera olika former av stöd samtidigt ska utgående från en pedagogisk bedömning ges intensifierat stöd i enlighet med en plan för barnets lärande. Intensifierat stöd ges då det allmänna stödet inte är tillräckligt och så länge barnet behöver det. Det intensifierade stödet ska planeras som en helhet. Stödet är mera omfattande och mera långsiktigt än det allmänna stödet. Barnet behöver ofta även flera former av stöd. Inom det intensifierade stödet kan alla former av stöd inom förskoleundervisningen användas, med undantag av den specialundervisning som ges på basis av ett beslut om särskilt stöd. Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärarna och förskolans övriga personal. Läraren ska ge barnet och vårdnadshavaren respons om barnets framsteg samt lyssna och ta hänsyn till deras åsikter. Under den tid barnet får intensifierat stöd ska läraren i samråd med vårdnadshavaren regelbundet följa upp barnets lärande och välbefinnande. Om det utifrån en bedömning konstateras att behovet av stöd har förändrats eller att barnet inte har nytta av det stöd som ges, ska planen för barnets lärande uppdateras så att den motsvarar den nya situationen. Intensifierat stöd ges i regel ända tills förskoleundervisningen avslutas. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det under förskoletiden sällan nödvändigt att fatta ett beslut om särskilt stöd för ett barn som får intensifierat stöd.

Pedagogisk bedömning

Inledningen av intensifierat stöd grundar sig på en pedagogisk bedömning. I den skriftliga pedagogiska bedömningen beskrivs

- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det allmänna stöd som barnet har fått och en bedömning av hur olika former av stöd inverkar
- barnets intressen, barnets styrkor, inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till utveckling och lärande
- en bedömning av genom vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder barnet kan stödjas
- en bedömning av barnets behov av intensifierat stöd.

Det är viktigt att samarbeta med barnet och vårdnadshavaren för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt. Läraren eller flera lärare tillsammans gör den skriftliga pedagogiska bedömningen. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd. Inledandet och ordnandet av intensifierat stöd och vid behov återgången till allmänt stöd ska behandlas utgående från den pedagogiska bedömningen genom yrkesövergripande samarbete med sakkunniga inom elevvården. Behandlingen förutsätter inte vårdnadshavarens tillstånd. Uppgifterna om behandlingen av ärendet ska dokumenteras på det sätt som anordnaren av förskoleundervisning bestämt, till exempel i den skriftliga pedagogiska bedömningen.

Plan för elevens lärande inom intensifierat stöd

Stödet som barnet får inom det intensifierade stödet ska antecknas i en plan för barnets lärande. Planen för barnets lärande baserar sig på en godkänd läroplan och beskriver målen för barnets växande och lärande och vilka undervisningsarrangemang, stöd- och handledningsåtgärder som barnet behöver. Målet är att ge barnet förutsättningar att nå sina mål. Den plan för barnets lärande som utarbetas inom intensifierat stöd bygger på information som tagits fram i samband med en pedagogisk bedömning. Planen ska utarbetas tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det⁵⁷. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd. I samband med att planen för barnets lärande utarbetas, avtalas också om uppföljningen av hur målen nås och hur ofta planen ska ses över. Om det sker förändringar i barnets situation, ska planen alltid justeras så att den motsvarar behovet av stöd. Planen för barnets lärande som utarbetas inom det intensifierade stödet ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- barnets mål i anslutning till lärande, arbets- och kommunikationsfärdigheter

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning på deltid som ges till barnet
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster enligt lagen om grundläggande utbildning som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, stöd som vårdnadshavaren erbjuder
- barnets eventuella deltagande i annan småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten

Uppföljning och utvärdering av stödet

- uppföljning av hur målen i planen för barnets lärande nås, utvärdering av åtgärdernas effekt och tidpunkter för utvärderingen
- granskning av planen för barnets lärande samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

Planen för barnets lärande ska inte beskriva barnets personliga egenskaper.

5.5 Särskilt stöd

Särskilt stöd ska ges barn som annars inte i tillräcklig utsträckning kan uppnå målen för växande, utveckling eller lärande. Barnets förutsättningar har kunnat försämrats på grund av exempelvis ett handikapp eller en allvarlig sjukdom. Syftet med det särskilda stödet är att ge barnet ett övergripande och systematiskt stöd för växande och lärande och att främja barnets inlärningsförutsättningar. Också ett barn som får särskilt stöd ska få uppleva glädje över att lyckas och lära sig. Detta stärker barnets självkänsla och motivation att lära sig. Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogiska utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan ordnas på annat sätt. Särskilt stöd innefattar specialundervisning och annat stöd som barnet behöver och har rätt till enligt lagen om grundläggande utbildning⁸⁸. Specialundervisningen och det övriga stöd som barnet får ska bilda en systematisk helhet. Alla former av stöd som fastställs i lagen om grundläggande utbildning kan användas. Anordnaren av förskoleundervisning ska se till att det finns tillgång till specialpedagogisk kompetens när ett barn ges särskilt stöd. Ett barn som fått ett beslut om särskilt stöd ska ges specialundervisning i enlighet med en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) som utarbetas för barnet. Syftet med de pedagogiska lösningarna i specialundervisningen är i första hand att säkerställa barnets lärande. De pedagogiska lösningarna kan till exempel gälla undervisningen och arbetssätten eller material och redskap.

Utöver de pedagogiska lösningar i specialundervisningen som stödjer lärandet, har ett barn som får särskilt stöd också rätt till annat stöd i förskoleundervisningen. Sådant stöd är exempelvis individuell elevvård, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel.

Pedagogisk utredning

Innan ett beslut om särskilt stöd fattas ska anordnaren av förskoleundervisning göra en pedagogisk utredning om barnets⁸⁹. Anordnaren ska utse ett organ, en tjänsteman eller anställd som tar fram en skriftlig utredning

- om barnets framsteg i lärandet av de lärare som ansvarar för barnets förskoleundervisning
- om det intensifierade stöd som barnet fått, och om barnets helhetssituation som sammanställts genom yrkesövergripande samarbete med sakkunniga inom elevvården.

Utgående från dessa två utredningar gör anordnaren av förskoleundervisning en bedömning av barnets behov av särskilt stöd. Den helhet som de två utredningarna och den bedömning som gjorts utifrån dem utgör kallas för pedagogisk utredning. I den skriftliga pedagogiska utredningen beskrivs

- hur barnets lärande framskrider
- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det intensifierade stöd som barnet har fått och en bedömning av hur olika former av stöd inverkat
- barnets styrkor och intressen, barnets inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till utveckling och lärande
- en bedömning av genom vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder barnet kan stödjas
- en bedömning av behovet av särskilt stöd.

Den pedagogiska utredningen ska göras utgående från barnets eventuella tidigare pedagogiska bedömning och plan för barnets lärande. Det är viktigt att samarbeta med barnet och vårdnadshavaren för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt. För beredningen av ett beslut om särskilt stöd behövs utöver en pedagogisk utredning eventuellt också andra utlåtanden, såsom ett psykologiskt eller medicinskt utlåtande eller en motsvarande social utredning. Ifall barnet har en plan för småbarnpedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd.

Beslut om särskilt stöd

För att ge särskilt stöd måste anordnaren av förskoleundervisning fatta ett skriftligt beslut⁶¹. Innan beslutet om särskilt stöd fattas ska anordnaren av förskoleundervisning höra barnet och vårdnadshavaren. Beslutet ska fattas i enlighet med förvaltningslagen. Beslutet om särskilt stöd ska beskriva barnets huvudsakliga undervisningsgrupp, eventuella tolknings och biträdestjänster, andra tjänster som barnet behöver samt vid behov undantagsarrangemang i förskoleundervisningen. En besväransvisning ska fogas till beslutet, eftersom vårdnadshavarna har rätt att söka ändring i beslutet genom besvär. Ett beslut ska alltid motiveras. Motiveringarna till beslutet ingår i allmänhet i den pedagogiska utredningen och i eventuella utlåtanden. Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan ordnas på annat sätt. Vanligtvis fattas ett beslut om särskilt stöd tidigast när förskoleundervisningen inleds. Endast för barn som omfattas av förlängd läroplikt måste beslutet fattas när barnet är fem år. Ifall ett beslut om särskilt stöd fattas under förskoletiden utan att barnet fått intensifierat stöd, ska beslutet grunda sig på en omvärdering av barnets situation, till exempel till följd av en olycka eller svår sjukdom. Enligt lagen om grundläggande utbildning ska behovet av särskilt stöd alltid granskas då barnets behov av stöd förändras på de punkter som bestäms i beslutet om särskilt stöd. Att granska behovet under förskoletiden innebär i allmänhet att ändra på en viss sak i beslutet om särskilt stöd. Det kan till exempel gälla biträdestjänster eller särskilda hjälpmedel. För granskningen görs en ny pedagogisk utredning om barnet. Om barnet inte längre behöver särskilt stöd, ska ett beslut fattas om att stödet avslutas. Barnet övergår därefter till intensifierat stöd. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det ovanligt att det särskilda stödet avslutas under barnets förskoletid.

Individuell plan för hur undervisningen ska ordnas

För verkställandet av ett beslut om särskilt stöd ska en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) utarbetas för barnet. Planen ska beskriva hur barnet ges undervisning och annat stöd i enlighet med beslutet om särskilt stöd. IP är en skriftlig plan som beskriver målen för barnets förskoleundervisning och lärande, undervisningens innehåll, de pedagogiska metoderna och hurdan stöd barnet behöver.

IP utarbetas alltid i samband med särskilt stöd och bygger på information som tagits fram i samband med en pedagogisk utredning. IP ska utarbetas utgående från barnets eventuella tidigare plan för lärande. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd. Barnets lärare ska utarbeta planen tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Den individuella plan för hur undervisningen ska ordnas som utarbetas i samband med särskilt stöd ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- mål som anknyter till barnets lärande, arbetsfärdigheter och utveckling, såsom kunskapsmässiga, sociala, motoriska, språkliga och emotionella mål

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning som barnet erbjuds
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster i enlighet med beslutet om särskilt stöd, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, vårdnadshavarens stöd
- barnets eventuella deltagande i annan småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten
- en beskrivning av hur barnets transport till och från förskolan ordnas och vem som ansvarar för den samt av den handledda verksamheten och övervakningen som ordnas när barnet väntar på transport

Uppföljning och utvärdering av stödet

- bedömning av barnets välbefinnande och lärande som helhet i samråd med barnet och vårdnadshavaren
- uppföljning av hur målen i IP nås, utvärdering av vilken effekt åtgärderna haft samt tidpunkter för utvärderingen
- granskning av IP samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

Den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas ska inte beskriva barnets personliga egenskaper. IP kan innehålla en bilaga med vårdnadshavarens specifika tillstånd att överlåta information. IP ska vid behov ses över så att den motsvarar barnets behov, dock minst en gång per läsår. Planen ska alltid ses över då barnets behov av stöd eller målen för undervisningen förändras. Om man beslutar att avsluta det särskilda stödet, utarbetas en plan för barnets lärande och barnet övergår till intensifierat stöd.

Förlängd läroplikt

Om det är uppenbart att ett barn på grund av handikapp eller sjukdom inte på nio år kan nå de mål som ställts upp för den grundläggande utbildningen, blir barnet läropliktigt ett år tidigare än vad som bestäms i lagen om grundläggande utbildning. Läroplikten upphör när den grundläggande utbildningens lärokurs har fullgjorts eller när det har förflutit 11 år sedan läroplikten för barnet som omfattas av förlängd läroplikt började. För barn som omfattas av förlängd läroplikt kan förskoleundervisningen omfatta ett eller två år. Syftet är att förbättra barnets förutsättningar att klara den grundläggande utbildningen så bra som möjligt. Gravyt handikappade barn omfattas av förlängd läroplikt. Också en svår sjukdom kan vara orsak till förlängd läroplikt. Ett beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan barnet blir läropliktigt. Då fattas också ett beslut om särskilt stöd för barnet. En individuell plan för hur undervisningen ordnas ska utarbetas för barnet då förskoleundervisningen inleds. Alla barn har rätt till förskoleundervisning året innan läroplikten börjar. Barn som omfattas av förlängd läroplikt har rätt till förskoleundervisning från och med början av höstterminen det år barnet fyller fem år. Ett beslut om förlängd läroplikt behövs innan förskoleundervisningen inleds för att rätten ska kunna uppfyllas. Sektorsövergripande samarbete är en förutsättning för att ett barn ska kunna hänvisas till stöd i ett tillräckligt tidigt skede. Barnets vårdnadshavare ska i tillräckligt god tid få information om de olika alternativen av förlängd läroplikt och om konsekvenserna av olika val. Vårdnadshavaren avgör om barnet ska delta i den frivilliga förskoleundervisningen. Hur länge barnet ska gå i förskola och när barnet ska inleda den grundläggande utbildningen ska planeras utgående från barnets framsteg, behov av stöd och situation som helhet. Förskoleundervisningen för barn som omfattas av förlängd läroplikt kan ordnas på tre olika sätt:

- Barnet börjar i frivillig förskoleundervisning det år barnet fyller fem år, fortsätter följande år inom den läropliktsenliga förskoleundervisningen och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år, deltar i förskoleundervisningen ett år och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år och deltar i förskoleundervisningen två år. Barnet inleder då den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs, det vill säga det år barnet fyller åtta år. Ett separat förvaltningsbeslut ska fattas om den grundläggande utbildningen inleds senare än vad som föreskrivs.

5.6 Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning

Specialundervisning på deltid

Ett barn som har svårigheter i sitt lärande eller sin skolgång har rätt att få specialundervisning på deltid vid sidan om den övriga förskoleundervisningen. Specialundervisning på deltid ges barn som till exempel har språkliga, matematiska eller motoriska svårigheter eller svårigheter med självkontroll, uppmärksamhet eller sociala färdigheter. Målet med specialundervisningen på deltid är att stärka barnets inlärningsförutsättningar och förebygga svårigheter i utvecklingen och lärandet. Specialundervisning på deltid ges på alla nivåer av stöd. Specialundervisningen på deltid ska ordnas flexibelt som kompanjonundervisning, i en liten grupp eller som individuell undervisning. Alla vårdnadshavare ska informeras om hur specialundervisning på deltid genomförs i förskolan. Förskolepersonalen ska tillsammans och i samråd med barnet och vårdnadshavaren planera specialundervisningen på deltid samt bedöma behovet och effekten av undervisningen i fråga. Målen för och innehållet i specialundervisningen på deltid ska integreras i barnets övriga undervisning.

Tjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att kunna delta i undervisningen

Ett barn har på alla nivåer av stöd rätt att avgiftsfritt få de tolknings- och biträdestjänster, övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i undervisningen⁷⁶. Syftet är att garantera barnet grundläggande förutsättningar för växande och lärande samt tillgängliga lärmiljöer med möjlighet till socialt samspel. Ett barn ska vid behov få tolkning på grund av till exempel hörselskada eller specifika språkliga svårigheter. Barnet kan också ha behov av kommunikationsmetoder som stödjer eller ersätter tal, till exempel olika symbolsystem. För barn som använder teckenspråk kan man vid behov använda en teckenspråkstolk eller ett biträde som behärskar teckenspråk som stöd för barnets kommunikation. För barn med olika grader av hörselnedsättning kan också andra tolkningsmetoder än teckenspråkstolkning komma i fråga. För barn med specifika språkliga svårigheter används en tolk för talhandikappade eller ett biträde som behärskar metoder som stödjer och ersätter tal. Även läraren kan stödja barnets kommunikation med hjälp av tecken eller andra symboler.

Stöd som biträdet ger ska hjälpa barnet att klara sig självständigt, ta egna initiativ och utveckla en positiv självkänsla. Bitrådets stöd kan riktas till ett enskilt barn eller till hela förskolegruppen. Lärarens uppgift är att planera, undervisa, stödja och utvärdera barnets och hela gruppens lärande och arbete. Biträdet ska handleda och stödja barnet i dagliga situationer och hjälpa barnet att utföra uppgifter enligt lärarens eller andra sakkunnigas anvisningar. Lärarna och biträdena ska planera och utvärdera sitt arbete tillsammans och vid behov med den övriga förskolepersonalen. Ett barn kan behöva särskilda hjälpmedel för att se, höra, röra sig eller för något annat fysiskt behov. Barnet kan också ha specifika behov för lärandet. I sådana fall kan man till exempel använda olika datatekniska tillämpningar, talböcker, konkretiseringsmaterial i matematik eller hjälpmedel som stödjer koncentrationen. De som arbetar med barnet ska vara tillräckligt insatta i användningen av de hjälpmedel som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen och genom samarbete med andra sakkunniga handleda barnet och vårdnadshavaren i användningen av hjälpmedlen. Hjälpmedlen ska användas systematiskt och användningen och behovet ska regelbundet utvärderas. De som arbetar med barnet ska tillsammans och vid behov med hjälp av andra sakkunniga planera användningen av de tjänster och hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Stödet för barnet kan förutsätta specialkompetens som personalen vid den egna förskole-enheten saknar. I sådana fall utnyttjas till exempel inlärnings- och handledningscenter som erbjuder tjänster för barnen och utbildning och konsultation för personalen. Anordnaren av förskoleundervisning beslutar om tolknings- och biträdestjänster och om övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel. Barnets lärare och elevvårdspersonalen bedömer tillsammans behovet och omfattningen av de tjänster och hjälpmedel som barnet behöver. Även den information som fås av barnet och vårdnadshavarna och eventuella utlåtanden av utomstående experter utnyttjas. Behovet av tjänster och hjälpmedel för barn som får intensifierat stöd beskrivs i en pedagogisk bedömning. Om barnet får särskilt stöd, bedöms behovet av tjänster och särskilda hjälpmedel i en pedagogisk utredning och fastställs i ett beslut om särskilt stöd. För ett barn som får allmänt och intensifierat stöd fattas ett förvaltningsbeslut om de tjänster och särskilda hjälpmedel som barnet behöver. Användningen av tjänster och hjälpmedel beskrivs i en plan för barnets lärande eller en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas.

5.7 Frågor som avgörs på lokal nivå

Barnets behov av stöd i förskolan försöker man så långt som möjligt möta med individuella pedagogiska lösningar i barnets egen förskolomgivning. Om barnets behov av stöd förutsätter specialredskap och/eller metoder, kan utmaningar i samband med dessa påverka valet av förskoleplats. Förskoleundervisningen kan då erbjudas på annan plats än i barnets närmaste förskolegrupp.

ALLMÄNT STÖD

- en del av barnets vardag
- samarbete med vårdnadshavarna
- barnets plan för småbarnsfostran och plan för barnets lärande i förskola
- planering och klar struktur; vecko- och dags ordning
- inlärningsmiljön, utrymmen, material

Metoder;

- smågruppsverksamhet
- verksamheten åskådliggörs med hjälp av bilder; inlärningsmiljön, dagliga aktiviteter, dags ordningen, val av lek
- tecken som stöd vid behov
- enhetens struktur; arbetsturer, veckomöten, team möten, teamavtal, veckoplanering
- speciallärare inom dagvård och förskola
- mångprofessionellt samarbete

INTENSIFIERAT STÖD (utöver allmänt stöd)

- rekommendation av specialläraren eller utlåtande av annan sakkunnig
- överenskommet med barnets vårdnadshavare att intensifierat stöd påbörjas
- barnets habiliteringsplan
- förminska barngruppens storlek efter övervägande

- assistent
- mindre barngrupp
- systematisk individuell handledning och undervisning
- bildkommunikation på individnivå t ex kommunikationspärm, individuell bildstruktur
- tecken som stöd
- integrerad specialgrupp

Barn med invandrabakgrund hör inte till intensifierat stöd, utan åtnjuter allmänt stöd

SÄRSKILT STÖD (utöver allmänt och intensifierat stöd)

- utlåtande av sakkunnig
- överenskommet med barnets vårdnadshavare att särskilt stöd påbörjas
- specialpedagogiskt kunnande
- integrerad specialgrupp
- personlig assistent eller gruppssistent
- regelbunden individuell handledning och undervisning

Varje barn har egna inlärningsstrategier, som tas i beaktande i den funktionella förskoleundervisningen – barnet lär sig via sina sinnen.

Då barnets behov av stödet planeras och förverkligas tar man i beaktande de resurser som finns och använder sig av personalens kunskande.

Då den gruppvisa planen för förskoleundervisningen görs upp, tar man i beaktande varje barngrupps behov, och hur planeringen har förverkligats utvärderas regelbundet.

I barnets plan för växande och lärande specificeras varje barns behov av stöd; hur stöd ges, med vilka metoder och vem förverkligar det.

Med tanke på barnet är det viktigt att förverkligade metoder som använts före förskoleåret kommer förskoleläraren till kändedom. En kopia av Barnets plan för småbarnsfostran överförs till förskolan med föräldrarnas tillstånd. Samma gäller då ett barn kommer från en privat serviceproducent till en kommunal förskola.

Allmänt stöd

Personalen har till sitt förfogande blanketten som beskriver de olika stödformerna enligt tre stegs modellen. Viktigt är, att barnet har fått all form av allmänt stöd innan den pedagogiska bedömningen görs upp. Tillsammans med barnet och vårdnadshavarna görs Plan för barnets lärande i förskolan även då barnet får allmänt stöd.

Intensifierat stöd

Det intensifierade stödet grundar sig på den pedagogiska bedömningen samt speciallärarens granskning att det allmänna stödets metoder har genomförts för barnets del. I den pedagogiska bedömningen beskrivs följande saker:

Särskilt stöd

Särskilt stöd får de barn som utgående från läroplanen inte i tillräcklig utsträckning kan uppnå målen för växande, utveckling eller lärande. Barnets förutsättningar har kunnat försämrats på grund av exempelvis ett handikapp eller en allvarlig sjukdom.

Barnens förskoleundervisning i en integrerad specialgrupp genomförs dagligen under ledning av specialläraren enligt planen för småbarnsfostran och läroplanen för förskoleundervisningen. Dessutom följer man den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas. Denna plan görs upp tillsammans med barnets vårdnadshavare och övriga sakkunniga som deltar i barnets habilitering. Gruppens speciallärare sammankallar ansvarar för att planen skrivs.

I övriga grupper planeras förskoleundervisningen i samarbete med barnträdgårdsläraren och specialläraren samt möjligtvis också med övriga sakkunniga som deltar i barnets habilitering. Områdets speciallärare handleder och utvärderar förskoleundervisningen regelbundet.

Förskoleundervisningen kan genomföras t ex som parallellundervisning, undervisning i smågrupp och/ eller individuellt.

Om man i mellanutvärderingen i januari/februari konstaterar, att intensifierat stöd inte kommer att räcka för barnet i samband med skolstarten, gör barnträdgårdsläraren den pedagogiska utredningen som lämnas till direktören för den svenskspråkiga undervisningen senast 1.3

6. Elevvård

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används begreppen elevvård, barn och förskola eller förskole-enhet i stället för de i lagen om elev- och studerandevård använda begreppen elevhälsa, studerande och läroanstalt. För utbildningsanordnare används begreppet anordnare av förskoleundervisning. I takt med att barnens uppväxtmiljö och verksamhetsmiljön i förskolan förändras, har elevvården blivit en allt viktigare del av förskolans kärnverksamhet. Elevvården hänger nära samman med förskoleundervisningens uppdrag att skapa gynnsamma förutsättningar för barnets växande, utveckling och lärande. Elevvårdsarbetet ska utgå från barnets bästa. Barnet har rätt att avgiftsfritt få den elevvård som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Elevvården i förskoleundervisningen gäller också barn som omfattas av förlängd läroplikt. Elevvård innebär att främja och upprätthålla barnets lärande, goda psykiska och fysiska hälsa, sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i förskolan. Elevvården ska i första hand bestå av förebyggande, gemensam elevvård som stödjer hela förskolan. Utöver det har barnen också rätt till individuell elevvård. Yrkesövergripande samarbete är centralt inom elevvården. Elevvårdsarbetet ska grunda sig på konfidentialitet och respekt för barnet och vårdnadshavaren samt på att man stödjer deras delaktighet. Elevvården i förskoleundervisningen och planerna som an knyter till den regleras i lagen om elev- och studerandevård. I detta kapitel beskrivs de centrala principerna för elevvården och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet. Kapitlet innehåller även anvisningar om den lokala läroplanen och elevvårdsplanen för den enskilda enheten. Stödet för barnets växande och lärande som ingår i förskoleundervisningen beskrivs i kapitel 5.

6.1 Yrkesövergripande samarbete inom elevvården

Elevvården ska ordnas genom yrkesövergripande samarbete mellan undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet så att elevvården bildar en fungerande och sammanhängande helhet. Elevvården ska genomföras i samarbete med barnet och barnets vårdnadshavare med hänsyn till barnets ålder och förutsättningar. Upptäcks problem i förskolan eller i anknytning till barnens välbefinnande försöker man hitta en lösning i samarbete med vårdnadshavarna. Elevvården i förskoleundervisningen angår alla som arbetar i förskolan och de som ansvarar för elevvårdstjänsterna. Förskolans personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i förskolan. Till elevvårdstjänsterna hör psykolog- och kuratorstjänster samt hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som rådgivningsbyråttjänster för åldersgruppen. Arbetsuppgifterna berör såväl barnet och barnets uppväxtmiljöer som samarbetet. Tjänsterna ska vara lätt tillgängliga. Tjänsterna ska ordnas inom lagstadgad tid. Barnets vårdnadshavare ska informeras om den elevvård som finns att tillgå och anvisas att söka de elevvårdstjänster som de behöver. Barnets och vårdnadshavarens delaktighet i elevvården, systematiskt samarbete och information om elevvården ökar kännedomen om elevvården och sänker tröskeln att anlita tjänsterna. Att personalen inom olika yrkesgrupper konsulterar varandra är en viktig arbetsmetod inom elevvården. Målen, uppdragen och principerna för genomförandet av elevvården ska utgöra en sammanhängande kontinuitet som sträcker sig från förskoleundervisningen till utbildningen på andra stadiet. Kommunikationen mellan förskoleundervisningen och den övriga småbarnspedagogiken och med den grundläggande utbildningen är viktig när man funderar över elevvården som helhet. Enhetliga förfaringssätt stödjer barnets hälsa, välbefinnande och lärande i de olika utvecklingsstadierna. Samarbetsstrukturerna, -formerna och -rutinerna för den yrkesövergripande elevvården ska utvecklas i förskole-gemenskapen och med olika samarbetsparter. Utvecklingsarbetet förutsätter systematisk utvärdering av elevvården⁹⁰.

Elevvårdsgrupper

Anordnaren av förskoleundervisning ska tillsätta en styrgrupp för elevvården och elevvårdsgrupper för de olika enheterna. Ärenden som gäller ett enskilt barn ska behandlas i en expertgrupp som tillsätts från fall till fall. Alla tre grupper ska ha sina egna uppgifter och en sammansättning som bestäms utgående från uppgifterna⁹¹. Alla elevvårdsgrupper ska vara yrkesövergripande, vilket innebär att gruppen utöver undervisningspersonal också ska ha medlemmar som företräder hälsovårds- samt psykolog- och kuratorstjänster riktade till åldersgruppen i enlighet med vad ärendet som behandlas förutsätter. Styrgruppen ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den enskilda anordnarens elevvård. Styrgruppens uppgifter kan också skötas av någon annan för ändamålet lämplig grupp. Två eller flera anordnare av förskoleundervisning kan också ha en gemensam styrgrupp. Samma grupp kan också vara gemensam för flera utbildningsformer och det är då befogat att använda benämningen styrgrupp för elevhälsa. Förskolenhetens elevvårdsgrupp ansvarar för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av elevvården i förskolan. Ifall förskoleundervisningen ordnas i anslutning till skolan, kan skolans elevvårdsgrupp också fungera som elevvårdsgrupp för förskoleundervisningen. Gruppen ska ledas av en person som utses av den som anordnar förskoleundervisningen. Anordnaren av förskoleundervisning ska tillsammans med de sektorer som producerar elevvårdstjänster bestämma om gruppens sammansättning, uppgifter och förfaringssätt. Elevvårdsgruppen kan vid behov höra experter. Gruppens viktigaste uppgift är att främja välbefinnande och säkerhet i skolan och att genomföra och utveckla övrig gemensam elevvård. En expertgrupp ska sammankallas för att utreda behovet av stöd och ordna elevvårdstjänster för ett enskilt barn eller en viss barngrupp. Gruppen sammankallas av den person i förskolepersonalen eller elevvården som ärendet på grund av personens arbetsuppgifter hör till⁹². Gruppens yrkesövergripande sammansättning bestäms från fall till fall och utgående från ärendet som behandlas. Expertgruppen ska utse en ansvarsperson inom gruppen. För att utse experter till medlemmar i gruppen eller för att andra samarbetsparter eller närstående till barnet ska få delta i arbetet i gruppen förutsätts vårdnadshavarens samtycke.

6.2 Gemensam elevvård

Elevvården är en viktig del av verksamhetskulturen i förskolan. Till den gemensamma elevvården hör att följa upp, utvärdera och utveckla välbefinnandet i förskolan och förskolegrupperna. Dessutom ska man se till att förskolemiljön är hälsosam, trygg och fri från hinder.⁹³ Gemensamma förfaringssätt ska utvecklas i samarbete med småbarnspedagogiken, rådgivningen och övriga kommunala myndigheter och aktörer som främjar barnens välbefinnande. Att barnen och vårdnadshavarna är delaktiga och får sin röst hörd i frågor som gäller den gemensamma elevvården är viktigt och stärker välbefinnandet. Den gemensamma elevvården ska skapa förutsättningar för samhörighet, omsorg och öppen kommunikation i förskolan. Förfaringssätt som ökar delaktigheten hjälper också till att förebygga och upptäcka problem i ett tidigt skede och ordna det stöd som behövs. Barnet har rätt till trygga lärmiljöer⁹⁴. Det innebär såväl fysisk och psykisk som social trygghet. Utgångspunkten i förskoleundervisningen är att garantera barnens och personalens säkerhet i alla situationer. En lugn atmosfär främjar arbetsron. Anordnaren av förskoleundervisning ska som en del av elevvårdsplanen för förskolenheten utarbeta en plan för att skydda barnen mot våld, mobbning och trakasserier. Om det förekommit trakasserier, mobbning eller våld i förskolan eller på väg till eller från förskolan, ska förskoleläraren, daghemsföreståndaren eller rektor informera vårdnadshavarna till de inblandade barnen.⁹⁵ Omsorg om byggnaden, undervisningslokaler och läromedel bidrar till en hälsosam och trygg miljö. Till främjande av trygghet hör också de förfaringssätt som gäller transporterna till och från förskolan, datasäkerheten och att förebygga olyckor. Ifall förskoleundervisningen ordnas i anslutning till skolan, ska man vid undersökningar av skolmiljön och välbefinnandet även ta förskolan i beaktande.

6.3 Individuell elevvård

Med individuell elevvård avses

- de hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som rådgivningsbyråttjänster för åldersgruppen,
- psykolog- och kuratorstjänster inom elevvården, och
- yrkesövergripande elevvård som gäller ett enskilt barn.

Målet med den individuella elevvården är att följa upp och främja barnets välbefinnande och lärande samt barnets växande, utveckling och hälsa som helhet. Elevvården i förskolan har stor betydelse för att kunna garantera tidigt stöd och förebygga problem. Barnens individuella förutsättningar, resurser och behov ska beaktas både när elevvårdsstödet planeras och i förskolans vardag. Individuell elevvård i förskoleundervisningen förutsätter alltid vårdnadshavarens samtycke⁹⁸. Det är viktigt att stödja vårdnadshavarnas delaktighet och ta hänsyn till deras åsikter i fråga om individuell elevvård. Barnets delaktighet, egna önskemål och åsikter om åtgärder och lösningar som gäller honom eller henne ska beaktas enligt barnets ålder, utvecklingsnivå och förutsättningar⁹⁹. Kommunikationen ska vara öppen och präglas av respekt och förtroende. Elevvårdsarbetet ska ordnas så att barnet upplever situationen som rofylld och får sin röst hörd. Bestämmelser om sekretess och överlämnande av uppgifter ska följas i arbetet. Också när det gäller stöd för ett enskilt barn ska behandlingen av ett ärende i en expertgrupp och gruppens sammansättning grunda sig på vårdnadshavarens samtycke. Med specifik skriftligt samtycke av vårdnadshavaren får behövliga samarbetsparter inom elevvården eller närstående till barnet delta i behandlingen av ärendet.¹⁰⁰ Medlemmarna i gruppen har dessutom rätt att be behövliga experter om råd i barnets ärende¹⁰¹. Behandlingen av ett enskilt barns ärende i en expertgrupp ska dokumenteras i en elevvårdsjournal. Den ansvariga i gruppen ska i elevvårdsjournalen anteckna de uppgifter som är nödvändiga för att ordna och genomföra den individuella elevvården. Anteckningarna kan också göras av andra medlemmar i expertgruppen. Journalen ska föras i fortlöpande och kronologisk form. Enligt lagen om elev- och studerandevård ska journalen innehålla följande uppgifter:

- barnets namn, personbeteckning, hemkommun och kontaktinformation samt vårdnadshavarens eller någon annan laglig företrädares namn och kontaktinformation
- datum för dokumenteringen samt vem som gjort den och hans eller hennes yrkeseller tjänsteställning
- vem som deltagit i mötet och deras ställning
- vad ärendet gäller och vem som inlett ärendet
- vilka åtgärder som vidtagits medan barnets situation har utretts, såsom utvärderingar, undersökningar och utredningar• vilka åtgärder som vidtagits, såsom samarbete med olika parter samt tidigare och nuvarande stödåtgärder
- uppgifter om behandlingen av ärendet vid gruppens möte, mötesbesluten och planen för verkställande av besluten
- vem som ansvarar för verkställandet och uppföljningen.

Om uppgifter i en elevvårdsjournal lämnas ut till en utomstående, ska det i handlingen dessutom antecknas vilka uppgifter som lämnats ut, till vem och på vilka grunder.¹⁰³ Elevvårdsjournaler och övriga dokument som man inom elevvården upprättat eller erhållit angående enskilda barn ska införas i ett elevvårdsregister. Anordnaren av förskoleundervisning ansvarar för behandlingen av personuppgifter och upprätthåller register. Uppgifter som införts i elevvårdsregistret och som gäller ett enskilt barn eller någon annan enskild person är sekretessbelagda.¹⁰⁴ Hälsovårdspersonalen och psykologerna ska på föreskrivet sätt anteckna det individuella elevvårdsarbetet i en patientjournal och övriga journalhandlingar. Kuratorerna inom elevvården ska anteckna klientuppgifterna i en klientjournal.¹⁰⁵ Trots sekretessbestämmelserna har de som deltar i anordnandet och genomförandet av individuell elevvård för ett barn rätt att av varandra få och till varandra och den myndighet som ansvarar för elevvården lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att den individuella elevvården ska kunna ordnas och genomföras¹⁰⁶. De har också rätt att få och till varandra och till barnets lärare, rektor eller daghemsföreståndare och den som anordnar förskoleundervisningen lämna ut information som är nödvändig för att barnets förskoleundervisning ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt¹⁰⁷. Den som lämnar ut information måste till exempel överväga om det handlar om information som är nödvändig för att garantera barnets eller de övriga barnens säkerhet. Informationen kan till exempel gälla en sjukdom som barnet har som måste beaktas i undervisningssituationerna. Även om det finns en lagstadgad grund för att lämna ut information är det, med tanke på samarbetet och förtroendet, alltid bäst att i första hand be om vårdnadshavarens samtycke för att lämna ut sekretessbelagda uppgifter. Om ett barn övergår till undervisning som ordnas av någon annan, ska den tidigare anordnaren av förskoleundervisning begära samtycke av barnets vårdnadshavare till att sådana sekretessbelagda uppgifter i elevvårdens klientregister som behövs för elevvårdens kontinuitet får överlämnas till den nya anordnaren av förskoleundervisning¹⁰⁸. Däremot ska uppgifter som är nödvändiga med

tanke på undervisningen, trots sekretessbestämmelserna och utan dröjsmål, överlämnas till den nya anordnaren av förskoleundervisning eller grundläggande utbildning. Motsvarande uppgifter kan också ges på den nya anordnarens begäran.

6.4 Elevvårdsplaner

I förskoleundervisningen ska läroplanen också till den del den berör elevvården göras upp i samråd med de myndigheter som sköter uppgifter inom den kommunala social- och hälsovården¹¹⁰. Beredningsarbetet ska ske i samarbete med vårdnadshavarna och vid behov också med andra myndigheter och samarbetspartner. På lokal nivå består elevvårdsplanen av tre olika planer som tillsammans styr planeringen och genomförandet av elevvården. Planerna ska utarbetas genom yrkesövergripande samarbete.

Planerna är:

- en välfärdsplan för barn och unga i kommunen, där uppgifter om elevvården antecknas
- en beskrivning av elevvården i den lokala läroplanen
- en enhetsspecifik elevvårdsplan

Avsnittet om elevvård i den lokala läroplanen och de enhetsspecifika elevvårdsplanerna ska utarbetas utgående från välfärdsplanen för barn och unga och övriga riktlinjer som gäller barns och ungas välbefinnande, hälsa och trygghet i kommunen.

6.5 Frågor som avgörs på lokal nivå och uppgörandet av en enhetsspecifik elevvårdsplan

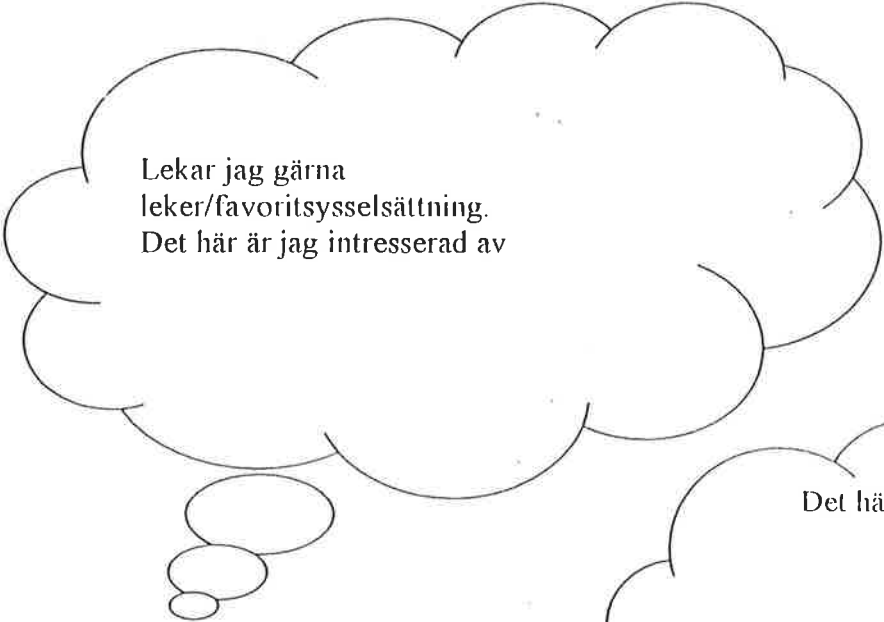
Molnpappret bilaga 1

Lokala elevvårdsplanen, bilaga 2

Förskolans och skolans tidslinje för elevvårdsarbetet, bilaga 3

7. Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip

Statsrådet kan bevilja en registrerad sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna förskoleundervisning¹²⁶. I tillståndet kan anordnaren av förskoleundervisning beviljas en särskild utbildningsuppgift som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip. I förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip bör verksamheten, fostran och undervisningen följa de allmänna mål som fastställts för förskoleundervisningen samt de gemensamma mål som fastställts för förverkligandet av lärområden. Förskoleundervisningen ska följa föreliggande läroplansgrunder för förskoleundervisningen utan att binda barnen vid något värde- eller fostringsfilosofiskt system som ligger bakom en speciell världsåskådning eller pedagogisk princip. Om avvikelser och prioriteringar bestäms i tillståndet att ordna förskoleundervisning och i statsrådets förordning¹²⁷.

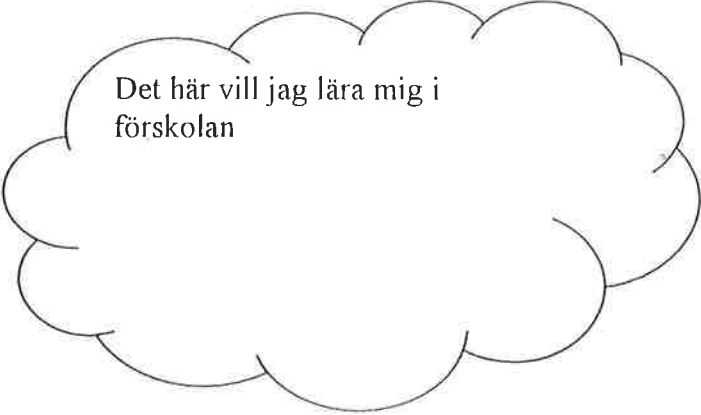
Lekar jag gärna
leker/favoritsysselsättning.
Det här är jag intresserad av

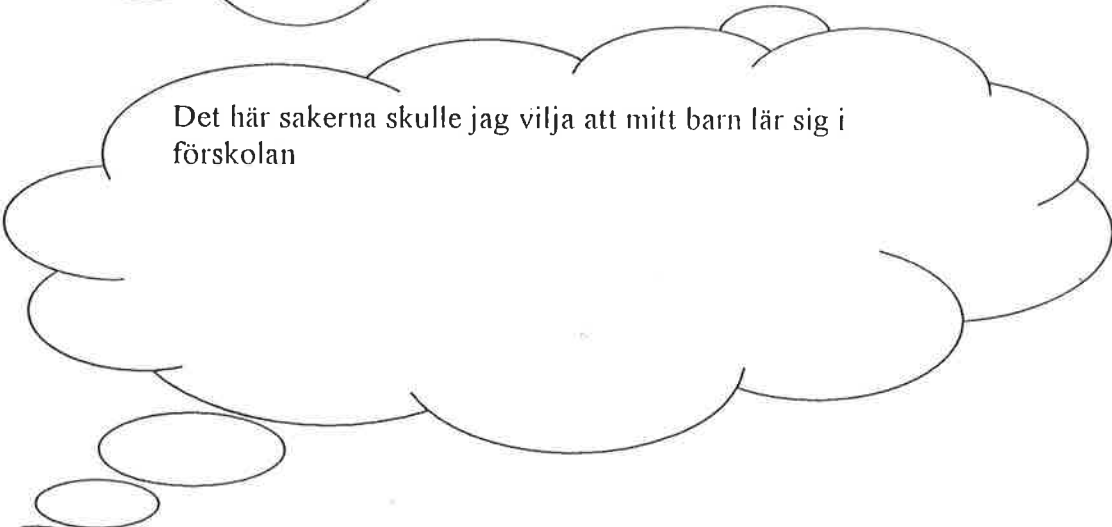
Det här är jag bra på

Det här behöver jag hjälp
med/träning i

Det här vill jag lära mig i
förskolan

Det här sakerna skulle jag vilja att mitt barn lär sig i
förskolan

Förskolans elevvårdsplan i Åbo

Svenska området för
småbarnspedagogik
22.2.2016

Innehåll

Inledning	1
1 Det totala behovet av elevvård och vilka elevvårdstjänster som är tillgängliga	2
2 Gemensam elevvård och tillvägagångssätt	2
2.1 Plan för att skydda barnen mot våld, mobbning och trakasserier.....	3
2.2 Verksamhet vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer	3
3 Ordnanandet av individuell elevvård	3
4 Ordnanandet av samarbete mellan elevvården, barnen och vårdnadshavarna	4
5 Genomförande och uppföljning av elevvårdsplanen.....	4

Inledning

För varje enhet görs det upp en plan och den utarbetas i samarbete mellan personalen i förskolan, vårdnadshavarna och barnet. Två eller flera förskoleenheter kan också ha en gemensam plan för elevhälsan.

De kursiverade texterna under huvudrubrikerna baserar sig direkt på grunderna för förskoleundervisningens läroplan. De fetstilade texterna är anvisningar för hur planen ska utformas.

1 Det totala behovet av elevvård och vilka elevvårdstjänster som är tillgängliga

För att garantera en jämlik tillgång till tjänster och att verksamheten inriktas på ett ändamålsenligt sätt uppges i elevvårdsplanen en uppskattning av det totala behovet av elevvård vid förskoleenheten och vilka elevvårdstjänster som är tillgängliga. Det totala behovet av elevvård och omfattningen av de tillgängliga elevvårdstjänsterna anges enligt vad de är när planen bereds. Ifall behovet förändras, kan uppskattningen justeras.

Uppskattningen av det totala behovet av elevvård stöder fördelningen av förskolans tillgängliga resurser mellan gemensam och individuell elevvård och elevvårdssamarbetet. Uppskattningen ska ta hänsyn till den arbetsinsats som förutsätts av förskolepersonalen och experter inom elevvården för att följa upp, utveckla och genomföra elevvården. Uppföljningsinformation om barnens hälsa och välbefinnande och deras levnadsförhållanden ska mångsidigt utnyttjas. Behoven i förskolan och förskolemiljön, bostadsområdets särdrag samt antalet barn som behöver intensifierat eller särskilt stöd i förskolan ska också beaktas (notera i punkt 1). I uppskattningen ska man också beakta information som man fått av barnen och vårdnadshavarna samt förskole- och elevvårdspersonalen.

Elevvårdsplanen ska innehålla en uppskattning av de elevvårdstjänster som är tillgängliga inom förskoleundervisningen, nämligen rådgivningsbyråtjänster avsedda för åldersgruppen samt psykolog- och kuratorstjänster (punkt 1). Dessutom ska planen beskriva

- hur elevvårdstjänsterna ordnas och vilken arbets- och ansvarsfördelning de förutsätter, det yrkesövergripande samarbete som behövs för att genomföra tjänsterna (punkt 2)*
- hur elevvårdstjänsterna fördelas mellan individuell elevvård, gemensam elevvård, elevvårdssamarbete samt utveckling och uppföljning av elevvården (punkt 3).*

1. En uppskattning av det totala behovet av elevvård

Behovet av elevvård varierar årligen och baserar sig till en del på den information som kommer via vårdnadshavarna, speciallärare inom småbarnspedagogiken, förskollärarna, barnrådgivningen samt från barnets före detta dagvårdsenhet.

2. De elevvårdstjänster som är tillgängliga inom förskoleundervisningen

Mångprofessionella teamet som består av de yrkeskategorier som nämns i bilaga 1.

2 Gemensam elevvård och tillvägagångssätt

I elevvårdsplanen ska den gemensamma elevvården beskrivas som helhet, närmare bestämt

3. Hur den gemensamma elevvården ordnas och hur man i genomförandet främjar hälsa, trygghet och välbefinnande i förskolan och förskolemiljön

se bilaga 1

4. Den enhetsspecifika elevvårdsgruppens sammansättning och praxis

se bilaga 1.

5. Elevvårdens samarbete med övrig småbarnspedagogik och med den grundläggande utbildningen, i synnerhet vid övergångarna till och från förskoleundervisningen

Servicechefen för småbarnspedagogiken sammankallar inom april månad personalen från småbarnfostrans enheter till ett möte, där information om de blivande förskolebarnen överförs till personalen i förskolorna.

6. Samarbetet med utomstående parter som främjar barns och ungas välbefinnande för att utveckla den gemensamma elevvården.

Samarbetet med barnskyddet, barnpsykiatriska polikliniken, barnrådgivningsteamet där specialläraren från småbarnspedagogiken deltar i samarbete med barnrådgivningens läkare, hälsovårdare och hälsovårdens psykolog.

7. Hur olyckor förebyggs, hur första hjälpen är ordnad och hur barnen hänvisas till vård.

En del av personalen har Första hjälp utbildning, vid behov och vid lindrigare olycksfall kontaktas vårdnadshavarna som sköter transporten till vård. Vid allvarigare olyckor kontaktas nödnumret 112 direkt och vårdnadshavarna meddelas om olycksfallet.

8. Anvisningar om väntetider och säkerhet i samband med förskoletransporter.

De allra flesta familjer sköter själv transporten till och från förskolan.

2.1 Plan för att skydda barnen mot våld, mobbning och trakasserier

En plan för att skydda barnen mot våld, mobbning och trakasserier ska utarbetas. Den ska ta hänsyn både till barnens inbördes samspel och samspelet mellan barnen och de vuxna i förskolan.

Hur man förebygger och ingriper vid mobbning, våld och trakasserier

Varje enhet har en plan för förebyggande av mobbning. Personalen förpliktigas att följa de direktiv som beskrivs i planen.

2.2 Verksamhet vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer

I elevvårdsplanen ska verksamheten vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer beskrivas. Krisplanen ska beredas i samarbete med de myndigheter som behövs och med hänsyn till övriga anvisningar som gäller kriser, hotfulla eller farliga situationer, exempelvis räddningsplan.

Krisförebyggande och krisförberedande arbete samt hantering av akuta krissituationer

Kris/- räddningsplaner finns på varje enhet, och hela personalen förpliktigas att känna till innehållet samt var planerna förvaras.

Planerna utvärderas och uppdateras enligt behov

3 Ordandet av individuell elevvård

I elevvårdsplanen ska den individuella elevvården beskrivas som helhet, närmare bestämt

9. Hur den individuella elevvården ordnas för att följa upp och främja barnets utveckling, välbefinnande och lärande samt hur man förverkligar individuella stödåtgärder

se bilaga 1

10. Samarbetet i samband med intensifierat och särskilt stöd och sjukhusundervisning

Samarbetet i samband med intensifierat och särskilt stöd, se bilaga 1. Under långvarig sjukhusvistelse sköts undervisningen av sjukhusets svenskspråkiga undervisningspersonal, i annat fall av barnets egen förskollärare.

11. Hur vård, specialdiet eller medicinering som barnets sjukdom kräver ordnas i förskoleundervisningen

Barnets vård, specialdiet och medicinering beaktas i samarbete med barnets vårdnadshavare, enhetens kökspersonal och hälso-/sjukvårdspersonal.

12. Elevvårdstöd som ges i förskolan vid svårigheter som beror på barnets livssituation, till exempel våld inom familjen eller den närmaste kretsen, missbruksproblem eller mentala problem **(Notera här t.ex. var anvisningarna finns att tillgå).**

Förskolläraren sammankallar elevhälsans expertgrupp genast då orsak uppdragas, vårdnadshavarna blir tillfälligt inkallade till mötet, även barnskyddet och andra berörda instanser kontaktas. Kontaktuppgifter till de olika instanserna bevaras i förskolorna.

13. Hur expertgruppen sammankallas och samtycke inhämtas samt gruppens enhetliga rutiner för behandling av ett enskilt barns ärende

se föregående punkt.

14. Hur elevvårdsjournaler utarbetas och förvaras

Tillsvidare förvaras elevvårdsjournalerna på enheterna i låsta skåp, men möjligheterna att förvara dokumenten i Wilma utreds.

15. Samarbetet med utomstående tjänsteleverantörer och samarbetspartner, såsom familjerådgivningen, barnskyddet och specialistsjukvården.

Vid behov kallas tidigare nämnda samarbetspartner till expertgruppens möte.

4 Ordandet av samarbete mellan elevvården, barnen och vårdnadshavarna

Elevvården ska genomföras i samarbete med barnen och vårdnadshavarna. Elevvårdsplanen ska beskriva på vilka sätt barnens och vårdnadshavarnas delaktighet främjas och samarbetet organiseras inom elevvården i förskoleundervisningen.

16. Hur barnet och vårdnadshavaren tar del i planeringen, genomförandet och utvärderingen av den gemensamma och individuella elevvården

I mån av möjlighet deltar barnets vårdnadshavare samt barnet i planering, genomförande och utvärdering av den gemensamma samt den individuella elevvården.

17. Hur vårdnadshavare och samarbetspartner informeras om principerna och rutinerna för den gemensamma och individuella elevvården.

Allmän information gällande elevvården ges på höstens föräldramöten och den individuella elevvården överenskommes individuellt med vårdnadshavarna.

5 Genomförande och uppföljning av elevvårdsplanen

Anordnaren av förskoleundervisning ska följa upp genomförandet av elevvårdsplanen

18. Elevvårdsplanen ska beskriva genom vilka åtgärder planen genomförs och följs upp. Hit hör vem som ansvarar för uppföljningen i förskoleundervisningen, vad som följs upp, med vilka metoder informationen samlas in och hur ofta uppföljningen sker. Dessutom ska man beskriva hur informationen behandlas och utnyttjas för att utveckla elevvården i förskoleundervisningen och hur barnen, vårdnadshavarna och nödvändiga samarbetspartner informeras om de mest centrala resultaten.

Respektive föreståndare för de enheter som ordnar förskoleundervisning ansvarar för att elevvårdsplanen genomförs och uppföljs, planen uppdateras vid behov. Informationen behandlas konfidentiellt. Det Mångprofessionella teamet sammankommer årligen för att utvärdera hur elevvården fungerar och teamet har i uppdrag att utveckla elevvården.

19. Genomförandet och uppföljningen av elevvårdsplanen är en del av anordnarens egenkontroll. Anordnaren av förskoleundervisning ansvarar i samarbete med undervisningsväsendet och de myndigheter som ansvarar för elevvårdstjänsterna inom social- och hälsovårdsväsendet för att egenkontroll av elevvården genomförs (**Varje år ska genomförandet av elevhälsan utredas. Det sker i samband med utvärderingen av förskoleundervisningen och vid utvärderingsförmiddagen i samarbete med olika samarbetspartner**).

Bilaga 3

Arbetsgruppen specialläraren Kerstin Björklund-Valkeejärvi (dagvård och förskola) & handledande specialläraren Ann-Sofie Selin (förskola & skola), kurator Lilian Rönqvist, skolläkare Terhi Vörlund-Wallenius, hälsovårdaren Monica Zetter 25.1.2016 uppdaterat på förskollärarnas och föreståndarnas möte 8.2.2016

Förskolans tidslinje för augusti–maj med sikte på skolstarten

augusti –september	observationer och anteckningar i barnens uppföljningsblanketter; KTI, kontrollerad teckneakttagelse	förskolläraren förskolans speciallärare
då barnet fyller 6 år	omfattande sexårskontroll (1,5h)	hälsovårdaren
oktober	–besök och påhälsning i grupperna, vårdnadshavarna informeras –besök i grupperna och konsultation –fokus på allmänt stöd	kuratorn förskolans speciallärare och handledande speciallärare tillsammans
september–oktober	–uppföljning av barnets växande och lärande; –pedagogisk bedömning för eventuellt behov av intensifierat stöd –granskning (Lp2016) och handledning/konsultation	förskolläraren och vårdnadshavare förskolläraren förskolans speciallärare
oktober, innan höstlovet	konsultation av mångprofessionellt team per förskolenhet och grupp för helhetsbild och eventuella utredningar och åtgärder att utföra under förskoleåret	respektive förskollärare, förskolans speciallärare och skolornas handledande speciallärare och psykolog samt representanter för kurator, skolläkare
november	överföring till intensifierat stöd –vårdnadshavarna och övriga deltagare inbjuds att bekantar sig med 'Planen för barnets lärande' innan mötet –ordförande: förskolans speciallärare –sekreterare: förskolläraren uppdaterar efter mötet och ger åt hemmet att bekräfta med underskrift	vårdnadshavare , förskollärare, förskolans speciallärare och skolornas handledande speciallärare samt enligt behov psykolog, kurator, hälsovårdare samt ergo-, fysio-, talterapeuter
november –december–januari	uppdaterad 'Plan för barnets lärande' som grund för förskolearbetet	förskolläraren
november –december	sammanfattning över förväntade behov inför skolstarten till rektorerna och direktören för fostran och undervisning	skolornas handledande speciallärare (och förskolans speciallärare)
januari	besök i grupperna och konsultation –fokus på den individuella planen (inklusive allmänt stöd)	förskolans speciallärare och skolornas handledande speciallärare; skilda besök
februari	uppföljningsmöte med uppdaterad 'Plan för barnets lärande' som grund samt uppdatering	vårdnadshavare , förskolläraren
särskilt stöd-nivå januari–februari	med tanke på överföring till särskilt stöd-nivå möts berörda personer för att gå igenom den pedagogiska utredningen och den individuella planen baserade på psykolog- och övriga utredningar och den pedagogiska bedömningen	förskollärare, vårdnadshavare , förskolans speciallärare, psykologen och skolans/Sirkkalabackens representant,
särskilt stöd-nivå 29.2.	beslutsunderlaget för beslut om särskilt stöd till direktören för svensk fostran och undervisning	förskolläraren
februari	förskolans administrativa mångprofessionella möte	sammankallas av förskolan: föreståndare, kuratorer, psykolog, läkare, rektorer, speciallärare, cheferna för småbarnsfostran och fostran och bildning
datum?	assistentbehovet	förskollärarna fyller i rektors blankett
april	överföringsmöte förskola>skola	respektive förskollärare, hälsovårdaren samt skolans rektor/representant(er)
april (–maj)	uppföljningsmöte (uppdaterat dokument som grund), sammanfattning och tankar inför skolstarten	vårdnadshavare och förskolläraren samt nybörjarlärare/skolans representant
juni	beslut om ytterligare överföringar	direktören för svensk fostran och undervisning